

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 58

Σεπτέμβριος 2009

Τεύχος 7

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικό	3
Γ. Ν. ΦΙΛΙΑ	
Έκκλησία και Λειτουργήματα	5
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Κατήχηση	9
ΠΡΩΤ. ΠΑΥΛΟΥ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ	
Ή Εύχαριστία συλλειτουργο κλήρου και λαού (α΄)	12
ΠΡΩΤ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΙΝΑΚΟΥΛΑ	
Τò περιεχόμενο του κηρύγματος	15
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Τί πιστεύουν οί Μορμόνοι για την Άγία Γραφή	20
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Τὰ μέλλοντα και τὰ παρόντα	22
Π.Μ. ΣΩΤΗΡΧΟΥ	
Ή Άγία Ραΐς, ή δωδεκάχρονη Παρθενομάρτυς	24
Έπικοινωνία	26
Βιβλιοπαρουσίαση	31
Μηνολόγιο	32

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ του Κλάδου Έκδόσεων τής Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο Αρχιγραμματεὺς τής Ί. Συνόδου Αρχιμ. Κύριλλος Μισιακούλης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Αλέξανδρος Ί. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: π. Παναγιώτης Καποδίστριας, π. Βασίλειος Θερόμος, π. Βασίλειος Καλλιακιάνης, π. Δημήτριος Κουτσούρης, π. Παῦλος Κουμαριανός και ό κ. Ήλιος Άρ. Ύφαντῆς. – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ί. Χατζηφώτη. – ΔΙΟΡΘΩ-
ΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ί. Χατζηφώτη, Κωνσταντίνος Χολέβας και Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙ-
ΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Άποστολική Διακονία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος. Ύπεύθυνος Τυπογραφείου: Νικ. Κάλτζιας, Ίασιού 1 – 115
21 Αθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ίωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Οί ζωγραφιές του παρόντος τεύχους είναι του π. Αναστασίου, εγκάτοικου
στο κελλί Διονυσίου του εκ Φουρνά.

Τò Περιοδικό «Έφημέριος» δέν εὐθύνεται για τὸ γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

«Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα μου»

Σὲ μιὰ ἀπέλιπδα στιγμή τῆς προσπάθειάς μου γιὰ αὐτοπερισυλλογή, τὸ 1945, μοναχὸς ἔν' ἀπόγευμα, μπῆκα στὴν Ἐκκλησία τοῦ συνοικισμοῦ Νέας Ἰωνίας Ἀθηνῶν. Μέσα ὁ ναὸς ἦταν ἀκόμη ἀσυμπλήρωτος καὶ ὡς μόνο πλήρωμα στεκόντουσαν κι ἀκουγαν, τὸν κρυμμένο μέσα στὸ ἱερὸ παπᾶ, μιὰ μαυροφορεμένη γρηά, ἕνας τρελλὸς καὶ ἐγώ.

Τότε λοιπὸν, παρὰ τὶς ἐλλειπεῖς μου γνώσεις στὰ θρησκευτικὰ καὶ θεολογικὰ, καθὼς προσπαθοῦσα νὰ βάλω τοὺς σκόρπιους λογισμοὺς μου σὲ κάποια τάξη, ἀντιλήφθηκα ὅτι πολὺ σωστὰ θὰ μπορούσαν νὰ διακοσμηθοῦν οἱ τοῖχοι τοῦ ἄδειου ναοῦ, μὲ τὴν ἀπλὴ καταγραφή, ἀπὸ πάνω ἕως κάτω, ὅπως στὰ χαρτάκια ποὺ δίνουμε στὸν παπᾶ γιὰ νὰ διαβάσει, τῶν ὀνομάτων ὄλων τῶν προσφιλῶν μας νεκρῶν.

Ἡ ἀνωτέρω ἀντίληψη μοῦ κατέστησε σαφές (ἐφ' ὅσον διὰ τὴν ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν νεκρῶν ἐνεργεῖ ἄλλη χεὶρ ἀπὸ τὴν δική τους), ὅτι ἡ συγκρότηση τῆς ἐνότητος τῶν λογισμῶν μας δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ μόνου τοῦ ἑαυτοῦ μας. Χωρεῖ λοιπὸν ἕνα εἶδος παραιτήσεως καὶ ἐπιβάλλεται νὰ πεῖς, τὸ ἐγώ μου εἶν' ἕνας ἄλλος.

Ἄλλος ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἁγία αὐτοῦ Ἐκκλησία, ὅπου συνεχίζει ὑπάρχων. Ἄλλος ὁ πλησίον μας ἄνθρωπος ποὺ ἐν Χριστῷ μέσα στὴν Ἐκκλησία, παντρευόμαστε. Ἄλλος! Ἐκείνη γυναίκα καὶ αὐτὸς ἄνδρας. Καὶ ὁμως τὸν ἀγαπῶ ὡς ἑαυτόν μου. Ἄλλος ὑπῆρξε ὁ ἀνάδοχός μου ποὺ μ' ἔντυσε τὴ στολὴ τῆς πίστεως, ὅταν βαπτίστηκα ἐν Χριστῷ μωρὸ παιδί καὶ δὲν καταλάβαινα. Τόσοι ἄλλοι εἶμαι ἐγώ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα μου.

Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης
Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Πρὸς Ἐκκλησιασμὸν»
Θεσσαλονίκη 1970, σ. 66-67

Σεβαστοὶ πατέρες,

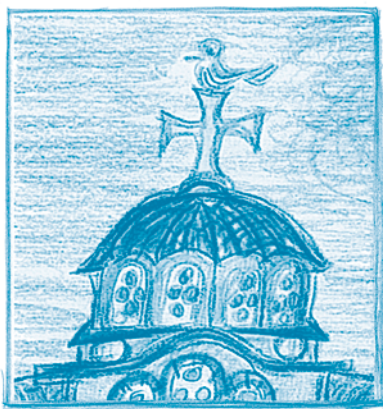
Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ π. Πατρικίου Καλεώδη, ποὺ σὲ κάποιο σημεῖο τῆς ἀναφέρει ὅτι: «οἱ ἱερεῖς ἀξίζουν μεγαλύτερας τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ἀπὸ τοὺς ἀρθογράφους τοῦ Ἐφημερίου...», ἀναρωτήθηκα πέρα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπισήμανση, εὐρύτερα τί εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει ἓνα «ὄν» ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως νὰ ἀξίζει ἢ ὄχι. Ἀπὸ ποῦ ἐκπορεύεται αὐτὴ ἡ ἀξία καὶ ὁ σεβασμός; Ἴσως ἔχει καίρια σημασία ἡ ἀπάντησή μας. Καὶ ἴσως ἡ ἀπάντησή μας ἀγγίζει τὰ ὅρια τῆς ὄντολογίας. Τί κάνει κάτι νὰ ἀξίζει; Ἐν τέλει τί κάνει κάτι ἢ κάποιον νὰ «εἶναι». Δηλαδή τί κάνει ἓνα ὄν νὰ ὑπάρχει, νὰ εἶναι, νὰ ἀξίζει; Δὲν ὑπάρχουν πολλὲς ἀπαντήσεις. Ἡ ἡ ἀξία καὶ ὁ σεβασμός εἶναι κάτι ποὺ ἐκπορεύονται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ὄν, ἐν προκειμένῳ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἱερέα, ἢ ἡ ἀξία καὶ ὁ σεβασμός προέρχονται ἀπὸ κάτι ἢ Κάποιον πέρα ἀπὸ τὸ κάθε ὄν, στὴν περίπτωσή μας πέρα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἱερέα. Ἄν δεχτοῦμε ὅτι ἡ τιμὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἱερέα θὰ μποῦμε σὲ ἓνα φαῦλο κύκλο, ἀφοῦ ὁ ἱερέας ὡς ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀναμάρτητος καὶ ἐπομένως ὁ κακοπροαίρετος πάντοτε θὰ βρῖσκει ψεγάδια γιὰ νὰ μὴν τοῦ ἀποδίδεται ἡ τιμὴ, ἡ ἀξία καὶ ὁ σεβασμός. Ἄν πάλι δεχτοῦμε τὴν ἀρχὴ ὅτι τὰ ὄντα ἕτερο-προσδιορίζονται, τότε ἀναγκαστικὰ θὰ ἀναζητήσουμε τὴν πηγὴ αὐτοῦ τοῦ προσδιορισμοῦ πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Κατὰ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία τὰ ὄντα ὑπάρχουν καὶ ζοῦν μόνο ὅταν ἀναφέρονται, ὅταν σχετίζονται μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό, διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἡ ἀξία ὅλων μας πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐσχατολογικὴ μας κλήση, ἀπὸ τὴν κλήση μας νὰ γίνουμε κατὰ χάρη θεοί. Αὐτὸ προγευόμαστε κάθε φορὰ ποὺ συνερχόμαστε στὴν Λειτουργία. Στὴν Θεία Λειτουργία ποὺ εἶναι ἡ Εἰκόνα τῆς «εὐλογημένης Βασιλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ἐκεῖ ὅλα δείχνουν πῶς θὰ εἴμαστε τότε. Ἐκεῖ ὅλα εἰκονίζουν τὴν κατάστασιν τῆς Βασιλείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐπίσκοπος εἰκονίζει τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ καὶ οἱ ἱερεῖς παρομοίως ὡς προέκτασιν τῶν ἐπισκόπων στὶς ἐνορίες. Νὰ γιατί ἡ ἀξία καὶ ὁ σεβασμός πρὸς τοὺς ἱερεῖς μας εἶναι «ἀδιαπραγμάτευτη». Πηγάζει ἀπὸ τὸ Χριστολογικὸ πρωτότυπο, πρὸς τὸ ὁποῖο παραπέμπουν καὶ δὲν ἐπηρεάζεται ἢ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν μειώσῃ ἢ ἀνθρώπινῃ τους ἀτέλεια. Τοὺς τιμοῦμε γι' αὐτὸ ποὺ παραμένουν. Γι' αὐτὸ ποὺ εἰκονίζουν. Ἴσως ἔτσι ὀδηγηθοῦμε σὲ μιὰ φιλάνθρωπια καὶ μιὰ συμπάθεια πρὸς ὅλους καὶ ὅλα. Καὶ αὐτὴ ἡ φιλάνθρωπια, ὅπως ἀπαιτεῖται γιὰ ὅλους τοὺς ἱερεῖς, δὲν θὰ ἐξαιρεῖ οὔτε τοὺς ἱερεῖς ἀρθρογράφους τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος». Ἴσως

ἡ ἀξία ὅλων μας εἶναι πέρα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γράφουμε ἢ δὲν γράφουμε, πέρα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κάνουμε ἢ δὲν κάνουμε. Ἔτσι καὶ ἡ τιμὴ τῆς ἱερωσύνης εἶναι πέρα ἀπὸ ἀνθρώπινες δράσεις, ὅπως τὸ περιοδικό «Ἐφημέριος», τὸ ὁποῖο ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀψεγάδιαστο. Ὅμως, μὲ βάση τὴν δυναμικὴ τῆς παραπεμπτικότη-
τας, τὸ παρελθὸν νικιέται ἀπὸ τὸ μέλλον, ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τὴν μετάνοια, ἡ φθορὰ ἀπὸ τὴν ἀνάσταση.

Ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς ἱερεῖς εἶναι «ἀδιαπραγμάτευτη». Πηγάζει ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν εἰκονισμό τοῦ λειτουργήματός τους καὶ δὲν πρέπει νὰ μειώνεται οὔτε μπορεῖ νὰ μειώνεται ἀπὸ τίς παράπλευρες ἐνέργειες τοῦ κάθε κληρικοῦ. Σὲ αὐτὴ τὴν βάση μπορούμε νὰ κατανοήσουμε αὐτὸ ποὺ ἔλεγε ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, πὼς ἂν συ-
ναντοῦμε ἱερέα καὶ βασιλιὰ νὰ χαιρετοῦμε πρῶτα τὸν ἱερέα, χωρὶς νὰ θέσει κάποια ἄλλη προϋπόθεση γι' αὐτὴ τὴν προτεραιότητα τιμῆς πρὸς τὸν ἱερέα, ὑποθέτω πέ-
ρα ἀπὸ τὴν παραπεμπτικότητά τῆς ἴδιας τῆς ἱερωσύνης.

Καλὴ ἐκκλησιαστικὴ χρονιά.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντὴς Σύνταξης

2 Μέσα ἀπὸ τὸ παραπάνω πλαίσιο μπορούμε νὰ ὀρίσουμε τὰ λειτουργήματα ὡς τὴ «διακονία» στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τὴν ὑπηρεσία ἐκείνη ποὺ προσφέρεται ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος καὶ στὴν ὁποία καλοῦνται ἀπὸ τὸν Κύριο ὅλα τὰ μέλη τοῦ Σώματος αὐτοῦ. Τὰ χαρίσματα-λειτουργήματα ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο, ἐκφράζουν μίᾳ ποικιλία μορφῶν καὶ ἔλαβαν (κατὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς Ἐκκλησίας) τὴν ὀριστικὴ διαμόρφωσή τους: κάποια ἀπὸ αὐτὰ ἀτόνισαν (προφῆτες, γλωσσολαλία, θεραπευτές), ἀλλὰ καὶ κάποια ἄλλα παγιώθηκαν μέσα ἀπὸ τὴ διαμόρφωση τῆς ὀριστικῆς τους ὀρολογίας (ιερατικοὶ βαθμοί, «βασίλειον ἱεράτευμα» τῶν λαϊκῶν).

Τὰ λειτουργήματα, ὅμως, στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας συνδέονται (ἀκόμα καὶ στὴν ὀρολογία) μὲ τὸ κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς: τὴ Θ. Εὐχαριστία. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια μπορεῖ σήμερα νὰ εἶναι παραθεωρημένη· δὲν συνέβαινε, ὅμως, τὸ ἴδιο στὴν πρώτη Ἐκκλησία, ὅπως μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ ἀείμνηστος π. Ἄ. Σμέμαν: «Στὴ πρώτη Ἐκκλησία ἀκόμη καὶ ὁ ὅρος λειτουργία δὲν ἦταν ὅπως σήμερα ἓνα ἀπλὸ συνώνυμο τῆς λέξης λατρεία (cult). Ἀναφερόταν οὐσιαστικὰ σ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ λειτουργήματα καὶ ἀξιώματα μέσα στὴν Ἐκκλησία, στὰ ὁποῖα φανερώνεται καὶ ἐκπληρώνεται ἡ φύση καὶ ἡ κλήση της. Τὸ νόημά της εἶναι πρωταρχικὰ ἐκκλησιολογικὸ καὶ ὄχι λατρευτικὸ (cultic)»⁴.

Στὴν εὐχαριστιακὴ σύναξη τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργοποιοῦνται ὅλα τὰ λειτουργήματα τῆς. Ἐὰν δὲν συνέβαινε αὐτό, ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀποκτοῦσε τὴν ἔννοια ἐνὸς παγκόσμιου κοινωφελοῦς ὀργανισμοῦ, στὸν ὁποῖο ἐνεργοῦν οἱ διάφοροι «ἀξιωματοῦχοι» κατὰ τρόπο αὐτόνομο καὶ ἐπαγγελματικὸ. Γι' αὐτὸ τὰ λειτουργήματα ποὺ ἀναπτύσσονται ἐντὸς τῆς Θ. Εὐχαριστίας, διαμορφώνουν οὐσιαστικῶς τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως χαρακτηριστικῶς ἐπισημαίνει ὁ ἅγ. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας: *Ὅμοιως πάντες ἐντρεπέσθωσαν τοὺς διακόνους ὡς Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς καὶ τὸν ἐπίσκοπον, ὄντα τύπον τοῦ πατρός, τοὺς δὲ πρεσβυτέρους ὡς συνέδριον Θεοῦ καὶ ὡς σύνδεσμον Ἀποστόλων. Χωρὶς τούτων, Ἐκκλησία οὐ καλεῖται*⁵.

Αὐτὴ τὴν εὐχαριστιακὴ θεολογία τῶν λειτουργημάτων ἐκφράζει εὐστοχότατα ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰ. Ζηζιούλας, ὅταν γράφει τὰ ἀκόλουθα: «Ὅλες οἱ χειροτονίες στὰ βασικὰ δομικὰ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας (λαϊκοῦ, διακόνου, πρεσβυτέρου καὶ ἐπισκόπου) λαμβάνουν χώρα ἀπαραιτήτως μέσα στὴ Θ. Εὐχαριστία. Τὸ Βάπτισμα καὶ τὸ Χρίσμα, ποὺ εἶναι ἡ “χειροτονία” τῶν λαϊκῶν –γιατί «λαϊκός» δὲν εἶναι, ὅπως συνήθως νομίζεται, ὁ μὴ χειροτονημένος, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ τὸ Χρίσμα εἶναι τακτικὸ μέλος τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ αὐτὸ συνεπάγεται– αὐτὰ τὰ δύο Μυστήρια ἦταν ἐνωμένα μὲ τὴν Εὐχαριστία στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία καὶ ἦταν ἀδιανόητα χωρὶς αὐτήν, ὅπως καὶ οἱ χειροτονίες»⁶.

Στὴ Θ. Εὐχαριστία τῆς Ἐκκλησίας πραγματώνονται τὰ διάφορα χαρίσματα-λειτουργήματα τῶν μελῶν, ὀδηγώντας ἔτσι στὴν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος. Ἡ ἐνότητα αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιο ποὺ ἐγγυᾶται τὴν ἀποφυγὴ καταχρήσεων ἐξουσίας στὸ ἐκκλησιαστικὸ Σῶμα, ὅπου ἡ «ἐξουσία» εἶναι πνευματικὴ καὶ ὄχι

κοσμική, κάθε δὲ μέλος εἶναι ἐλεύθερο νὰ ἀναπτύξει τὸ διακόνημα-λειτουργημά του (κληρικοί καὶ λαϊκοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες)⁷. Ἐφόσον μέσα στὴ Λατρεία πραγματώνονται τὰ λειτουργήματα καὶ διακονήματα τῆς Ἐκκλησίας, καθίσταται σαφὲς ὅτι ἡ διάκριση κλήρου καὶ λαοῦ εἶναι «λειτουργική» καὶ ὄχι «κοσμική». Ὁ κληρικός «ἐνεργεῖ λειτουργικά» μέσα στὸ πλαίσιο τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν· τὸ λειτουργημά του, ἔτσι, δὲν ἐκφράζεται ἀτομικὰ καὶ αὐτόνομα, ὅπως ἰσχύει στὴν παράδοση τῆς Δ. Ἐκκλησίας (δυνατότητα τοῦ ἱερέα νὰ τελεῖ «ἀτομικὴ Λειτουργία»).

3 Οἱ παραπάνω συνοπτικὲς ἐπισημάνσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν λειτουργημάτων στὴν Ἐκκλησία μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ διατυπώσουμε κάποιες συμπερασματικὲς σκέψεις ποὺ ἀπευθύνονται στὸ σύγχρονο ἐκκλησιαστικὸ γίγνεσθαι.

Πρώτη ἀπὸ τίς σκέψεις αὐτὲς εἶναι τὸ περὶ συνυπάρξεως καὶ συνενεργοποιήσεως τῶν λειτουργημάτων τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τονιστεῖ ὅτι στὴν ὀρθόδοξη παράδοση τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δὲν μποροῦν νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ δύο «ἀκρότητες» ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν θεώρηση τῶν λειτουργημάτων στὴ δυτικὴ χριστιανικὴ παράδοση: τὸν κληρικαλισμὸ τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ τὴν «λαϊκοκρατία» τῶν προτεσταντικῶν Ὁμολογιῶν. Στὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ λειτουργικὴ πράξη διασώζεται –ἢ πρέπει νὰ διασώζεται– ἡ «συν-ιερουργία» κλήρου καὶ λαοῦ, χωρὶς νὰ ἀπειλοῦνται μὲ ὑποτίμηση ἢ ὑπερτίμηση τόσον οἱ βαθμοὶ τοῦ ἱερατικοῦ λειτουργήματος, ὅσο καὶ ἡ πραγματικότητα τοῦ «βασιλείου ἱερατεύματος» τοῦ λαοῦ.

Ἡ λειτουργικὴ παράδοση τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας διαφυλάσσει μὲ ἀκρίβεια αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ συνυπάρξη τῶν λειτουργημάτων. Θὰ πρέπει, βεβαίως, νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ παράδοση αὐτὴ δὲν ἐνεργοποιεῖται κατὰ τρόπο αὐτόματο καὶ ἀσυνείδητο. Ἀπαιτεῖται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μέσα ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη θεώρηση καὶ ἐκδήλωση τῶν λειτουργημάτων στὸ σύγχρονο ἐκκλησιαστικὸ Σῶμα. Διότι, δυστυχῶς, στὴν ὀρθόδοξη παράδοση δὲν ἔλειψαν (καὶ δὲν λείπουν) τάσεις παρεκτροπῶν –ἀκόμα καὶ ἀσυνείδητων– τόσο πρὸς ἓνα κληρικαλισμὸ, ὅσο καὶ πρὸς ἓνα προτεσταντικοῦ τύπου λειτουργικὸ λαϊκισμό. Καὶ οἱ τάσεις αὐτὲς ἀναπτύσσονται ὅταν ὑπείσέλθουν –στὴ θεώρηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων– οἱ ἔννοιες τῆς «ἐξουσίας», τῆς «ἀπολυτότητας» καὶ τοῦ «ἀλαθῆτος». Ἡ Θ. Λειτουργία τῆς πρώτης Ἐκκλησίας (ἔτσι ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ κείμενα ὅπως ἡ *Διδαχὴ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων* καὶ ἡ *Ἀπολογία* τοῦ ἁγ. Ἰουστίνου) ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ ὁδοδείκτη ἀποφυγῆς παρόμοιων παρεκτροπῶν κατὰ τὴν ἐνεργοποίηση τῶν λειτουργημάτων.

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἀκόμα σημαντικό: στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριος καὶ Θεὸς καλεῖ τὸν κάθε πιστὸ νὰ ἀναλάβει τὴ διακονία του, κατὰ τὸ «μέτρο τῆς πίστεώς του» (ὅπως τονίζει ὁ ἀπόστολος). Καὶ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἀποτελεῖ «ἐκκλησιολογικὴ παρεκτροπή» σχετικὰ μὲ τὰ λειτουργήματα τὸ νὰ ἀπολυτοποιηθεῖ ἡ ἱερωσύνη ὡς τὸ κατὰ βάσιν λειτουργημὰ καὶ ἡ κατὰ βάσιν κλήση τοῦ Θεοῦ. Τὸ κάλεσμά Του στὸ Θυσιαστήριον εἶναι μία ἀπὸ τίς μεγαλύτερες δωρεές Του πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ μία ἀπὸ τίς μεγαλύτερες αἰτίες χαρᾶς γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ Σῶμα, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὸ «ἄξιος» κατὰ τὴ Χειροτονία. Ὁ Θεός, ὅμως, ἐὰν δὲν ἀπευ-

θύνει τὸ κάλεσμα αὐτό, δὲν σημαίνει ὅτι ἀπαξιώνει τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος. Ἀντιθέτως, τὸ κάθε λαϊκὸ μέλος πρέπει νὰ ἀναζητήσει καὶ νὰ ἀποδεχθεῖ μὲ τὴν πρέπουσα ἱερότητα τὸ λειτουργημὰ ποὺ τοῦ ἀνατέθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο μέσα στὴν Ἐκκλησία: ἴσως εἶναι ἡ διδασχὴ, ἴσως ἡ ψαλμωδία, ἴσως ἡ πλαισίωση τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ἴσως ἡ συμβολὴ του στὶς ἐκκλησιαστικὲς τέχνες. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ μαρτυρία τῆς πίστεως ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὸ κοινὸ Ποτήριο. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει- καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξει- ἐκκλησιολογικὴ παρεκτροπὴ στὴ θεώρηση τῶν λειτουργημάτων, ὅταν ζοῦμε μίαν εὐχαριστιακὴ παράδοση ποὺ προσκαλεῖ στὴ Θ. Μετάληψη μὲ αὐτὴ τὴ μοναδικῆς βαρύτητας φράση: *Πρόσχωμεν τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.*

Γι' αὐτὸ ἡ Ὁρθοδοξία δὲν ἐγνώρισε ποτὲ καταστάσεις ὅπως ἐκείνη τοῦ Μεσαιωνικοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅταν ἡ εἴσοδος στὶς τάξεις τοῦ κλήρου ἐθεωρεῖτο ἀντίστοιχης σημασίας μὲ τὴν εἴσοδο στὸ μηχανισμὸ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Καὶ γι' αὐτὸ στὴν ὀρθόδοξη παράδοση δὲν τέθηκε ποτὲ θέμα ἀμφισβητήσεως τῆς ἱερωσύνης, ὅπως ἐκφράστηκε σὲ προτεσταντικὲς παραφυάδες, φθάνοντας μέχρι τὸ τραγελαφικὸ φαινόμενο τῆς ἱερωσύνης τῶν γυναικῶν.

Ἐπιτρέψτε, τέλος, μιὰ ἐκ βαθέων ἐξομολόγηση: ζοῦμε πολλὲς φορὲς στὰ πρόσωπα κάποιων φοιτητῶν καὶ μαθητῶν μας τὴν τραγικότητα νὰ θέλουν νὰ προσέλθουν στὴν ἱερωσύνη, ἀλλὰ νὰ κωλύονται πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες. Στὴ δύσκολη ἐκείνη στιγμή τῆς ζωῆς τους, αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ τοὺς μυσήσουμε στὴν ὀρθόδοξη θεολογία περὶ τῶν λειτουργημάτων, νὰ τοὺς ἐπισημάνουμε, δηλαδή, ὅτι μποροῦν νὰ ἐργαστοῦν στὴν Ἐκκλησία ὡς λαϊκοί, ἀναπτύσσοντας τὸ λειτουργημὰ ποὺ θὰ τοὺς ἐμπιστευθεῖ ὁ Κύριος μὲ τὸν ἴδιο «ἱερατικὸ» ζῆλο, ὅπως θὰ ἐργάζονταν ὡς κληρικοί. Βέβαια τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες (κι ἐδῶ ἀκριβῶς ἐστιάζεται ἡ ἐκ βαθέων ἐξομολόγηση) εὐχόμαστε νὰ μὴν ἐνεργοποιηθεῖ κάποια «κερκόπορτα», ἀπὸ αὐτὲς ποὺ εἰσάγουν στὴν ἱερατικὴ διακονία κατὰ παράβαση τῶν ἱερῶν Κανόνων καί, ἴσως, κατὰ μίαν κληρικαλιστικὴ λογικὴ.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΕΠΕ, 17, 448.
2. *Καὶ οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον Ἀποστόλους, δεῦτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν* (Α' Κορ. 12, 28).
3. Αὐτὸ ἐπισημαίνει σαφέστατα ὁ ἀπόστολος Παῦλος: *Καὶ αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ* (Ἐφ. 4, 11-13).
4. π. Α. Σμέμαν, *Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο κόσμον*, μτφρ. Ἰ. Ροηλίδης, Ἀθήνα 1983, σσ. 166-167.
5. *Πρὸς Τραλλιανούς* III, 1.
6. Πρβλ. «Εὐχαριστία καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», *Σύναξη* 52, 1994, σσ. 84-85.
7. π. Γ. Μεταλληνοῦ, *Ἡ θεολογικὴ μαρτυρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας*, Ἀρμός, 1995, σ. 206.

καὶ τῶν κειμένων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ ὅμως προϋποθέτει ὀρθὴ γνώση τοῦ ἡθους τῆς Ἐκκλησίας.

Γι' αὐτὸ

γ. Ἡ κατήχηση προϋποθέτει τὴ συνεχῆ κατάρτιση τοῦ ποιμένα καὶ τῶν στελεχῶν του.

Ἐνας φίλος μου συνέστησε ὅταν γράφω στὸν «Ἐφημέριο» νὰ εἶναι πολὺ σαφὲς τὸ κείμενο, ἐπειδὴ πιστεύει, ὅτι οἱ ἐφημέριοι δὲν διαβάζουν γενικὰ τὸ περιοδικό. Καὶ θὰ μπορούσα νὰ τὸ δεχτώ, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πιστέψω ὅτι οἱ ποιμένες μας δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατάρτισή τους ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἀποψη, ἀλλὰ καὶ τὴ γνωστικὴ. Γι' αὐτὸ καὶ ὡς τρίτη ἀρχὴ γιὰ μία σωστὴ κατήχηση πρέπει νὰ δεχτοῦμε τὴ συνεχῆ κατάρτιση τόσο τοῦ ποιμένα ὅσο καὶ τῶν στελεχῶν του. Καὶ ἡ γνωστικὴ κατάρτιση περιλαμβάνει τὴ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κειμένων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ κάθε ὄχι ἀπλὰ ὠφέλιμου βιβλίου, ἀλλὰ κάθε βιβλίου ποὺ μπορεῖ νὰ συγκροτήσῃ τὴν προσωπικότητα καὶ τῶν δυὸ πλευρῶν καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς γνωστικῆς. Σήμερα ὑπάρχουν πολὺ καλὲς μεταφράσεις τῆς Γραφῆς καὶ θαυμάσιες μεταφρασμένες ἐκδόσεις πατερικῶν κειμένων. Ὡς πρὸς δὲ τὴ γενικότερη βιβλιογραφία ὅλοι οἱ ἐκδοτικοὶ οἴκοι ἔχουν καταλόγους μὲ περιγραφή τοῦ περιεχομένου τῶν βιβλίων τους. Κι ὅταν κάνουμε λόγο γιὰ βιβλία δὲν ἐννοοῦμε τὰ λεγόμενα «ψυχωφέλιμα» βιβλία, ἀλλὰ κάθε εἶδους βιβλίο ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς προσθέσῃ ἐμπειρία ζωῆς, εἴτε εἶναι ψυχολογικοῦ περιεχομένου, κοινωνιολογικοῦ, φιλοσοφικοῦ, λογοτεχνικοῦ

κ.λπ.

δ. Ἡ κατήχηση ἀπαιτεῖ σωστὴ ἐπιλογή συνεργατῶν.

Ἄν τὸ ἔργο τῆς κατήχησης εἶναι ὑπόθεση καὶ ἔγνοια ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος θὰ χρειαστεῖ μέσα ἀπὸ τὴν κοινότητα αὐτὴ νὰ ἐπιλεγοῦν κατάλληλα πρόσωπα ποὺ θὰ βοηθήσουν στὸ ἔργο αὐτὸ εἴτε ἔμμεσα, εἴτε ἄμεσα. Οἱ κατηχητὲς κατ' ἀρχὴν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ποιμένα πρέπει νὰ εἶναι πρόσωπα ποὺ νὰ πιστεύουν στὸ ἔργο αὐτό, νὰ εἶναι καταρτισμένοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄνθρωποι μὲ ὄρεξη καὶ φαντασία καὶ πνευματικότητα, ὅπως ἀκριβῶς τὸ καθορίζει ὁ Ἄπ. Παῦλος λέγοντας στὸν Τιμόθεο: «Ἀπόφευγε τὶς ἐπιθυμίες τῆς νεότητος. Νὰ ἀγωνίζεσαι γιὰ τὴ δικαιοσύνη, τὴν πίστη, τὴν εἰρήνη, μαζὶ μ' ἐκείνους ποὺ ὁμολογοῦν μὲ καθαρὴ καρδιὰ ὅτι ἀνήκουν στὸν Κύριο. Μὴν παίρνεις μέρος σὲ ἀνόητες καὶ ἀνώφελες συζητήσεις, γιὰτὶ ξέρεις καλὰ ὅτι καταλήγουν σὲ φιλονικίες. Κι ὁ δούλος τοῦ Κυρίου δὲν πρέπει νὰ φιλονικεῖ, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἡπιος ἀπέναντι σὲ ὅλους, πρόθυμος νὰ διδάξῃ, ἀνεκτικός. Πρέπει νὰ παιδαγωγεῖ μὲ πραότητα τοὺς ἀντίθετους γιὰ νὰ τοὺς δώσει κάποτε ὁ Θεὸς μετάνοια νὰ καταλάβουν τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ συνέλθουν ξεφεύγοντας ἀπὸ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ποὺ τοὺς εἶχε αἰχμαλωτίσει γιὰ νὰ κάνουν τὸ θέλημά του» (Τιμ. Β', 2, 22-26).

ε. Ἡ κατήχηση εἶναι ἔργο ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης

Ἦδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας «ἡ κατήχηση λειτούργησε στὴ

βάση τῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ προϋπέθετε τὴν ἐλεύθερη συμμετοχὴ τοῦ κατηχομένου, ὁ ὁποῖος ἀποφάσιζε νὰ εἰσαγάγει τὸν ἑαυτό του στὸ μυστήριό τῆς πίστεως καὶ κυρίως νὰ βιώσει μέσα στὴ ζωὴ τῆς κοινότητος τὸν Τριαδικὸ τρόπο ζωῆς»². Στὴν πρώτη Ἐκκλησία ὅμως ὑπῆρχαν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦσαν μίαν ἀπάντηση σὲ πολλὰ ἐρωτήματα τούς εἴτε θρησκευτικά, εἴτε κοσμοθεωριακά, εἴτε κοινωνικά, εἴτε ψυχολογικά. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ἂν τὸ ἔργο μιᾶς ἐνορίας εἶναι τέτοιο ποῦ νὰ παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὴν πλησιά-

σουν. Νοιώθει κανεὶς ὅτι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἂν βρεθοῦν μέσα στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας θὰ φαλκιδεύσουν τὴ ζωὴ τους, θὰ τοὺς ἐπιβάλουν διδασκαλίες ποῦ δὲν θὰ μποροῦν νὰ ἐφαρμόσουν, θὰ τοὺς ἀλλοιώσουν καὶ τελικὰ θὰ τοὺς ἀφαιρέσουν τὴν ἐλευθερία τους. Καὶ συμβαίνει πολλές φορές ἀπὸ πολλοὺς ποιμένες, οἱ ὁποῖοι βάζουν στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων «βάρη δυσβάστακτα», πράγμα τὸ ὁποῖο ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀρνεῖται. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο πολλές φορές εἶναι δυσδιάκριτο σὲ πολλοὺς ποιμένες εἶναι

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἀγγελικὴ Τζουβάλη - Καριώτογλου, *Αὐθέντια καὶ ἐλευθερία στὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν μὲ βάση κείμενα Νηπτικῶν*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2008, σ. 287.
2. Α. Τζουβάλη - Καριώτογλου, ὅπ.π., σ. 299.

Ἡ Εὐχαριστία, συλλείτουργο κλήρου καὶ λαοῦ (α')

Πρωτοπρ. Παύλου Κουμαριανού,
Δρ Θεολογίας

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΡΑΓΕ ἀπαραίτητη ἡ συμμετοχή τῶν λαϊκῶν στήν Θεία Λατρεία; Εἶναι ἀπαραίτητη γιά λόγους συναισθηματικούς, ἐπειδὴ δηλαδή ἔτσι κατανύσσονται περισσότερο οἱ πιστοὶ καὶ αἰσθάνονται πῶς ὁμορφα στίς Ἱερῆς Ἀκολουθίες; Εἶναι ἀπαραίτητη γιά λόγους αἰσθητικούς, διότι ὅταν ὅλοι συμμετέχουν καὶ συμφάλλουν ἔχει περισσότερη μεγαλοπρέπεια ἡ Θεία Λειτουργία; Εἶναι ἀπαραίτητη γιά λόγους κοινωνικούς, ἐπειδὴ δηλαδή ἡ ἐποχή μας ἀπαιτεῖ πλατεῖα συμμετοχή ὅλων σέ κάθε τι πού ἀφορᾷ ὅλους; Ἡ μήπως ὑπάρχει κάποιος βαθύτερος λόγος;

Θὰ τολμοῦσα νά πῶ ὅτι ἡ συμμετοχή τῶν λαϊκῶν στήν λατρεία εἶναι κυρίως θέμα *δογματικό*. Εἶναι βεβαίως καὶ ποιμαντικό καὶ αἰσθητικό καὶ κοινωνικό, ἀλλά εἶναι κυρίως *δογματικό*. Ἄλλωστε, κάθε τι πού γίνεται στήν Ἐκκλησία ἔχει ἢ πρέπει νά ἔχει χαρακτῆρα *δογματικό*, διότι ἡ Ἐκκλησία δέν ἔχει ἄλλο λόγο ὑπάρξεως παρά τὸ νά ἀποκαλύπτει τήν Ἀλήθεια καὶ νά ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους σέ Αὐτήν.

Τὸ δόγμα δέν εἶναι πολυτέλεια γιά τήν Ἐκκλησία, οὔτε σκέτη θεωρία. Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος δέν ἔγινε ἀπλῶς γιά νά ἱκανοποιηθεῖ ἡ περιέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ Τριαδικὸ δόγμα ἀποκαλύφθηκε, διότι ὁ τρόπος

ὑπάρξεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ὄντως ζωὴ! «Γνώσθε τὴν ἀλήθεια», εἶπε ὁ Χριστὸς μας (ὄχι γιά νά ἱκανοποιήσετε ἀπλῶς τὴν περιέργειά σας ἢ γιά νά μάθετε κάτι περισσότερο καὶ νά κάνετε τοὺς ἔξυπνους στοὺς ἄλλους), ἀλλά διότι «ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει *ὕμᾶς*» (Ἰωάν. 8,32). Ἡ γνώση τῆς Ἀλήθειας ἐλευθερώνει, διότι ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ δόγματος αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἐπιτελεῖται ὡς *κλήση* καὶ *πρόσκληση* σέ κοινωνία μὲ τὸ Θεό, σέ συμμετοχή στὴ ζωὴ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ζωὴ ἐλεύθερη ἀπὸ τὴν φθορὰ καὶ τὸν θάνατο: «ὁ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμέτερα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Ἰωάν. 1,3). Ἡ γνώση τῆς Ἀλήθειας εἶναι αὐτὴ ἡ Κοινωνία, ἡ προσωπικὴ σχέση μὲ τὸ Θεό, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν φθορὰ καὶ τὸν θάνατο, τὴν κακία καὶ τὴν ἀπώλεια.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο τὸ δόγμα διδάσκεται, ὥστε νά γίνει τρόπος ζωῆς τῶν πιστῶν, κυρίως μέσῳ τῆς Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καὶ μέσῳ τῶν ἄλλων πτυχῶν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ὅπως τῆς Διοικήσεως καὶ Ὁργανώσεως

τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Τέχνης, τοῦ Φιλανθρωπικοῦ ἔργου, τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς κοινωνιακῆς ζωῆς τῶν μοναζόντων κ.λπ. – ποὺ ὅλα αὐτὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν Θεία Λατρεία – ὥστε ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας νὰ εἶναι ἀληθινὴ προσωπικὴ ζωὴ χωρὶς τέλος, πέρα ἀπὸ τὸν χωρισμὸ καὶ τὸ θάνατο.

Στὸν χῶρο λοιπὸν τῆς Λατρείας, καὶ ἰδιαίτερα στὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τὰ πάντα εἶναι ἔτσι δομημένα ὥστε νὰ ἀντανακλᾶται καὶ νὰ βιώνεται ἔμπρακτα καὶ λειτουργικὰ τὸ Τριαδικὸ δόγμα, ἡ Ἀγάπη καὶ ἡ Κοινωνία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος! Ἡ Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δομήθηκε ὡς σύνολο πράξεων μέσῳ τῶν ὁποίων ἀποτυπώνεται ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα κατὰ τὸ ἐν χρόνῳ καὶ ἐν τόπῳ ἐφικτόν. Τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, μὲ ποικίλους καὶ διαφοροτικοὺς τρόπους, τείνουν νὰ φέρουν τὰ ἀνθρώπινα πρόσωπα σὲ ἐνότητα ἀγάπης καὶ ἐλευθερίας μεταξύ τους καὶ μὲ τὸν Θεό, ἐνότητα κατ' εἰκόνα ἐκείνης τῶν Τριαδικῶν Προσώπων. Στόχος, δηλαδή, εἶναι νὰ ἐφαρμοσθεῖ τὸ λόγιον τοῦ Κυρίου στὴν Ἀρχιερατικὴ Του προσευχή: «ἵνα ὧσιν ἐν καθῶς ἡμεῖς ἐν ἑσμεν» (Ἰωάν. 17,22), δηλ. μίᾳ ἐνότητι ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης, μιᾷ ἐνότητι ἢ ὁποῖα δὲν δημιουργεῖ ἀπρόσωπη μᾶζα, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴν ὁποῖα κάθε πρόσωπο ἀναδεικνύεται ὡς μοναδικό, ἀνεπανάληπτο καὶ ἐλεύθερο μέσῳ τῆς Ἀγάπης, ὅπως – «καθῶς» – στὸν Τριαδικὸ Θεό.

Αὐτὸ συμβαίνει μὲ πολλοὺς τρόπους κάθε στιγμή καὶ κάθε λεπτὸ στὴ θεία Λατρεία, καὶ εἰδικὰ στὴ Θεία Λειτουργία. Ἡ δὲ συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν στὴ

Θεία Λατρεία ἔχει ἀκριβῶς νὰ κάνει μὲ αὐτὴν τὴν ἀποτύπωση τῆς Τριαδικῆς Ἀλήθειας στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ θέμα εἶναι μεγάλο, ἀλλὰ θὰ ὑπογραμμίσουμε κάποια σημεῖα τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ τῆς Λατρείας γενικώτερα ὅπου αὐτὴ ἢ ἀλήθεια γίνεται ἐμφανῆς. Θὰ δώσουμε, δηλαδή, μερικὰ παραδείγματα τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας στὴ Θεία Λατρεία (ἢ τοῦ τρόπου ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ λειτουργεῖ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐλευθερία στὴ Θεία Λατρεία):

1. Ἔνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ διάκριση κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μὲ τὴν συνεπαγόμενὴ διάκριση τῶν λειτουργημάτων τους. Πῶς νοεῖται ὅμως αὐτὴ ἢ διάκριση; Ἄς ἀκούσουμε ἐδῶ τί λέει χαρακτηριστικὰ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος πρὸς τοὺς λαϊκοὺς σχετικὰ μὲ αὐτὴν τὴν διάκριση:

«Πάντα ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἴσα, καὶ αὐτὰ τὰ κεφάλαια τῶν ἀγαθῶν. Οὐ μετὰ πλείονος μὲν ἐγὼ δαφιλείας, ὑμεῖς δὲ μετὰ ἐλάττονος μετέχομεν τῆς ἱερᾶς Τραπέζης, ἀλλὰ ὁμοίως ἐκάτεροι ταύτης ἐφάπτομεθα. Εἰ δὲ ἐγὼ πρότερος, οὐδὲν τοῦτο μέγα... Οὐδὲν πλέον παρὰ τοῦτο γίνεται ἀλλὰ πάντα ἴσα ἡμῖν ἢ σωτήριος καὶ ἢ συνέχουσα τὰς ψυχᾶς ἡμῶν ζωὴ μετὰ τῆς αὐτῆς τιμῆς ἐκατέροις δίδονται. Οὐχ ἑτέρου μὲν ἐγὼ προβάτου, ἑτέρου δ' ὑμεῖς, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ μετέχομεν πάντες» (Εἰς τὴν Β' πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ὁμιλία 4,4, PG 62, 492).

Αὐτό, βέβαια, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει διάκριση διακονημάτων καὶ λειτουργημάτων στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ «δικαιρέσεις χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ δικαιρέσεις διακονιῶν εἰσίν,

καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν...» (Α΄ Κορ. 12,4-6). Κατὰ συνέπεια, τὴν διάκριση τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν διακονιῶν στὴν Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ τὴν βλέπουμε σὰν κατάργηση τῆς ἐνότητας καὶ τῆς ἰσότητας τῶν μελῶν, οὔτε τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐνότητα σὰν κατάργηση τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργημάτων στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὸ ἰσχύει διότι στὸ Τριαδικὸ δόγμα ἡ διάκριση τῶν Προσώπων δὲν καταργεῖ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἰσότητα τῶν Προσώπων, οὔτε ἡ ἐνότητα καταργεῖ τὴν ἰδιαιτερότητα καὶ μοναδικότητα τοῦ κάθε Προσώπου. Αὐτὴ ἡ Ἀλήθεια πρέπει νὰ ἀποτυπώνεται καὶ στὴ Λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε αὐτὴ νὰ εἶναι ὄντως σωτηρία τῶν προσώπων!

Πρέπει δὲ νὰ δοῦμε στὴ διάκριση τῶν χαρισμάτων καὶ μία ἀλληλεξάρτηση. Στὴ Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σαφὲς ὅτι τὰ διακονήματα (ἢ τὰ κακῶς λεγόμενα “ἀξιώματα”) εἶναι ὄχι μόνο σαφῶς διακρινόμενα ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἀλληλοεξαρτώμενα. Τὰ διάφορα λειτουργήματα συμπληρώνονται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο,

συγκροτοῦν τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἐνὸς τὸ ἄλλο: «τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν μέλος, ἀλλὰ πολλά... εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; ... οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμός εἰπεῖν τῇ χειρὶ· χρεῖαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶν χρεῖαν ὑμῶν οὐκ ἔχω...» (Α΄ Κορ. 12,14-21). Ἔτσι λοιπὸν πρέπει ὡς κληρικοὶ νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν ἀνάγκη τῶν λαϊκῶν ἐκκλησιαστικά, λειτουργικά καὶ μυστηριακά. Δὲν μπορούμε νὰ εἶμαστε κληρικοὶ χωρὶς αὐτούς, δὲν μπορούμε νὰ εἶμαστε Ἱερεῖς χωρὶς αὐτούς. Εἶμαστε “πατέρες” διότι ἔχουμε τέκνα, εἶμαστε “ποιμένες” διότι ἔχουμε ποίμνιο. Καὶ ἐπειδὴ εἶμαστε πατέρες ὄχι κατὰ φύσιν ἀλλὰ ἐλεύθερα, εἶμαστε πατέρες διότι τὰ παιδιά μας μᾶς ἀναγνωρίζουν ὡς πατέρες. Οἱ πιστοὶ ἐπεκύρωσαν τὴν χειροτονία μας λέγοντας τὸ «ἄξιος», καὶ οἱ πιστοὶ μὲ τὸ «Ἀμήν» μᾶς ἐπιτρέπουν, μᾶς δίνουν εὐλογία νὰ ἱεουργήσουμε. Τὸ τί εἶμαστε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ σχέση ποῦ ἔχουμε μὲ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

Τὸ περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος

Πρωτ. Ἀντωνίου Πινακούλα,
ἐφημ. Ἱ.Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Χαλανδρίου, Ἱ. Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ἦταν πάντοτε ἄρρηκτα συνδεδεμένο μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ διαβάζεται στὴ Θεία Λειτουργία καὶ ἀποτελοῦσε ὀργανικὴ συνέχειά του. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ σχετικὲς τυπικὲς ὁδηγίες προβλέπουν τὴν ἐξήγηση τῆς περικοπῆς μετὰ τὴν ἀνάγνωσή της. Αὐτὸ φαίνεται καὶ στὰ Κυριακοδρομια, τὰ ὁποῖα εἶναι συλλογὲς κηρυγμάτων στὶς περικοπὲς τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ διαβάζονται κάθε Κυριακὴ καὶ ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸν 12ο αἰῶνα. Εἶχε προηγηθεῖ ἡ σταθεροποίηση τῶν περικοπῶν (ἡ ἴδια περικοπὴ γιὰ τὴν ἴδια Κυριακὴ κάθε χρόνο) καὶ εἶχε ἐκλείψει, ὅπου ἐφαρμοζόταν, ἡ συνεχὴς ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ βασικὴ αὐτὴ ἀρχή, νὰ ἀποτελεῖ δηλαδὴ τὸ κήρυγμα ἐξήγηση καὶ ἀνάπτυξη τῆς περικοπῆς ποὺ διαβάστηκε, ἀνατρέπεται οὐσιαστικὰ μετὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν Κυριακοδρομιῶν τοῦ Ἡλία Μηνιάτη (1716) καὶ τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη (1800). Στὶς μεγάλες αὐτὲς καὶ ἐπιτυχημένες συνθέσεις, ποὺ ἄσκησαν καθοριστικὴ ἐπίδραση στὴ μορφή καὶ στὸ περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος μέχρι σήμερα, τὸ κήρυγμα αὐτονομεῖται ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ περικοπή. Βέβαια, τυπικὰ τὸ κήρυγμα εἶναι ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Κυριακῆς, ἀλλὰ στὴν οὐσία πρόκειται γιὰ ὁμιλία ὅπου ἀκολουθοῦνται συστηματικὰ οἱ κανόνες τῆς ρητορικῆς καὶ ἔχει

ἀφετηρία μία λέξη ἢ μία πρόταση τῆς περικοπῆς ἢ αὐτὸ ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ θέμα της, π.χ. ἡ μετάνοια, ἡ ταπείνωση, ὁ πλοῦτος κ.ο.κ. Δηλαδή, ἡ περικοπὴ γίνεται πρόσχημα γιὰ τὴν ἐκφώνηση τῆς ὁμιλίας καὶ ὄχι θέμα τοῦ κηρύγματος.

Ὁ ἀείμνηστος Β. Στογιάννος ἔγραφε ὅτι ἡ ἀρνητικὴ ἐπίδρασις τῶν παραπάνω Κυριακοδρομιῶν «ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ ὁμιλητικοῦ εἴδους τοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ἀπομακρύνει τὸν ἱεροκῆρυκα ἐκ τοῦ ἀγιογραφικοῦ ἀναγνώσματος καὶ καταλήγει εἰς τὴν μονομερῆ ἐπικράτησιν ἐνὸς κακῶς ἐννοουμένου ἐκσυγχρονισμοῦ μιᾶς ἀποκλειστικῆς προσαρμογῆς εἰς τὴν ἐποχὴν καὶ τὰ αἰτήματα αὐτῆς, προσαρμογῆς γενομένης ὅμως δι' ἀνθρωπίνων μέσων καὶ στηριζομένης πολλάκις εἰς ἀνθρωπίνους ἀφετηρίας καὶ θεμέλια»¹. Ὅπως εὐκολὰ καταλαβαίνει κανεὶς, τὰ παραπάνω Κυριακοδρομια ἦταν προσπάθεια ἀνταπόκρισης τοῦ κηρύγματος στὴ Νεωτερικότητα καὶ τὶς ἀπαιτήσεις της. Ὁ ἴδιος μελετητὴς ὑποστηρίζει πῶς καὶ στὰ δύο διακρίνονται οἱ ὠφελιμιστικὲς τάσεις τῆς ἐποχῆς, ὁ ἀπολογητικὸς ζῆλος κατὰ τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀρχαίου ἰδεαλισμοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν του περὶ ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος ἐναντι τῆς φθαρτῆς καὶ ἀμελητέας ὕλης.

Μὲ τὴν ἴδια μορφή θὰ ἐκδίδονται καὶ τὰ Κυριακοδρομία μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ μέχρι τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή (1922). Τὰ θέματά τους θὰ εἶναι τὰ ἴδια ἐμπλουτισμένα μὲ ἰσχυρότερες ἀπολογητικὲς θέσεις, ἀφοῦ ἡ Νεωτερικότητα εἰσέβαλε πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ στὸν τόπο μας. Θὰ περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὰ δόγματα περὶ τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυχῆς, τῆς αἰώνιας ζωῆς, καὶ θὰ εἶναι ἐπίσης σχετικὰ μὲ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ θαύματος καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ χριστιανισμὸς νὰ στέκεται ὡς κοσμοθεωρία ὑπεράνω τῶν νέων κοσμοθεωριῶν ποὺ προτείνονται. Ταυτόχρονα ἡ ἀνάσταση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τὸ ἰδεολόγημα τοῦ ἑλληνοχριστιανισμοῦ θὰ αὐξήσουν τὴ θεματολογία τῶν κηρυγμάτων μὲ τὶς ιδέες τοῦ περιούσιου λαοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ ἀναμενόμενο ἔνδοξο μεγαλεῖο του μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή μέχρι καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '60 συνεχίζεται ἡ ἴδια κατάσταση σχετικὰ μὲ τὸ κήρυγμα. Ἡ διαφορὰ μὲ τὰ προηγούμενα βρῖσκεται στὴν ὀλοκληρωτικὴ σχεδὸν ἐπικράτηση τοῦ εὐσεβιστικοῦ κηρύγματος, τὸ ὁποῖο κάνει ἀφιλή χρῆση τῆς Ἁγίας Γραφῆς, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει καὶ οὐσιαστικὴ γνώση της. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔντονη πολεμικὴ κατὰ τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς καὶ τῶν ἀντιχριστιανικῶν κοινωνικῶν συστημάτων. Ἡθικὴ διαφθορὰ στὸ εὐσεβιστικὸ κήρυγμα σήμαινε ἐπιφανειακὲς καὶ συμπτωματικὲς συμπεριφορὲς χωρὶς πραγματικὴ ἠθικὴ σημασία (μόδα, κινηματογράφος κ.λπ.) καὶ μὲ τὰ «ἀντιχριστιανικὰ συστήματα» ἐννοεῖτο ὁ

κομμουνισμὸς. Ὁ ἠθοπλαστικὸς σκοπὸς καὶ ἡ ὀλόπλευρη στήριξη τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος, μαζί μὲ τὴ συνέχιση τῆς ἐξύμνησης τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ιδεώδους, θὰ χρωματίζουν τὸ εὐσεβιστικὸ κήρυγμα μέχρι τὴν ἐκπνοή του.

Ἡ «ἀνακάλυψη τῶν Πατέρων», ἡ θεολογία μετὰ τὸ '60, ἡ ἀναβίωση τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τὸ αἶτημα τῆς λειτουργικῆς ἀνανέωσης ἔθεσαν τέρμα στὸ ὀμιλητικὸ κήρυγμα, ποὺ κράτησε περίπου δύο αἰῶνες. Τὸ κενὸ ποὺ δημιουργήθηκε, ἀκόμη δὲν ἔχει ἀναπληρωθεῖ. Μάταια θὰ ἀναζητήσῃ κάποιος ἀγνωρισμένα πρότυπα γιὰ νὰ τ' ἀκολουθήσει². Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὸν κυριακάτικο ἄμβωνα ἀκούονται διάφορα καὶ ποικίλα, ποὺ σπάνια ἀνταποκρίνονται στοιχειωδῶς στοὺς σκοποὺς ποὺ εἶχε ἀνάκαθεν τὸ κήρυγμα. Οἱ ἀπολογίες ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ ἀπολογίες ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας. Οἱ προσπάθειες στήριξης τῶν βασικῶν δογμάτων ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ τὴν προβολὴ τῶν λύσεων ποὺ ἔχει ἡ Ὀρθοδοξία γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα. Ἡ ἐξύμνηση τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ιδεώδους ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν ἐξύμνηση τῶν Πατέρων, τῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱεροποίηση γενικῶς καὶ ἀορίστως τοῦ παρελθόντος.

Ἄς μας ἐπιτραπεῖ στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἐπικαλεστοῦμε καὶ πάλι τὸν Β. Στοιγιάννο σχετικὰ μὲ τὴν πολυφωνία τῆς ἐποχῆς μας: «Παρὰ πάντα σεβασμὸν εἰς τὴν πολυμορφίαν, δημιουργεῖ τὸ εὐλογον ἐρώτημα [...] τί ἔχει νὰ εἴπῃ τὸ Εὐαγγέλιον σήμερον. Αἱ διδόμεναι ἐκ τῶν σελίδων τῶν Κυριακοδρομιῶν ἀπαντήσεις μόνον σύγχυσιν δύνανται νὰ

προκαλέσουν εις τὸν μέσον ἄνθρωπον καὶ ἐνδεχομένως αἴσθημα ἱκανοποιήσεως ἢ μὴ ἀναλόγως πρὸς τὰς γενικότερας αὐτοῦ κοινωνικάς, πολιτικάς καὶ ἰδεολογικάς ἀντιλήψεις. Παραμένει ὅμως τὸ ἐρώτημα ποῖον εἶναι τὸ ἐν οὗ ἐστὶν χρεία;»³. Στὶς παρατηρήσεις αὐτὲς ἃς προσθέσουμε καὶ τὶς συνεχῶς ἀκουόμενες προτροπὲς ἢ ἐντολὰς ἀπὸ εἰδικῶν καὶ μὴ – «τὸ κήρυγμα πρέπει νὰ εἶναι χριστοκεντρικὸ ἢ νὰ εἶναι ἐκκλησιολογικὸ ἢ νὰ εἶναι λειτουργικὸ» κ.λπ.

Ἔχουμε τὴ γνώμη πὼς ἡ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν ἀνεύρεση τοῦ ἐνός «οὗ ἐστὶν χρεία» βρίσκεται στὴν ἐπιστροφή στὴν κηρυγματικὴ παράδοσις πρὶν τὴν ἐμφάνισι καὶ ἐπικράτησι τοῦ ὁμιλητικοῦ κηρύγματος. Στὸ κήρυγμα ποῦ ἦταν ἐξήγησι καὶ ἀνάπτυξι τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ποῦ καλοῦσε σὲ μετάνοια, οἰκοδομοῦσε τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς κρατοῦσε στὴν ἀποστολικὴ ἐργασίαν τοῦ ἀναμενόμενου Βασιλέως Χριστοῦ. Αὐτὸ βέβαια δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν ἀπλὴ ἐπανάληψί του. Ἡ ἐξήγησι τῶν Πατέρων θὰ εἶναι ἀφετηρία καὶ κριτήριον τῆς σύγχρονης ἐξήγησις. Ἡ σύγχρονη ἐξήγησις πρέπει νὰ προσλάβῃ ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητον γιὰ τὴ διατύπωσίν της στὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς μας γιὰ ν' ἀπαντήσῃ στὰ προβλήματα της. Πρέπει δηλαδὴ ὁ κήρυκας νὰ στοχεύῃ στὴ συνεννόησίν του μὲ τοὺς πιστοὺς καὶ μὲ αὐτοὺς ποῦ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πίστιν σήμερον. Ὁ λόγος τοῦ ἀφορᾷ τὴ σχέση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν κόσμον, ποῦ βρίσκεται πάντοτε στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ. Προβλήματα ποῦ πρέπει νὰ ἐπιλύῃ εἶναι ὅ,τι γίνεται πρόσκομμα γιὰ τὴ μαρτυρία τῆς Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν

ἐλπίδα τῆς ἐρχόμενης Βασιλείας του.

Ὁ κήρυκας θὰ κάνει θέμα τοῦ κηρύγματος τοῦ τὴν περικοπὴ ποῦ διαβάστηκε καὶ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ μὴ ξεφύγῃ ἀπ' αὐτή. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ ὀλόκληρη οὔτε ὅτι θὰ ἐξαντλήσῃ κάθε τί ποῦ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐξήγησίν της. Ἀπλὰ σημαίνει ὅτι θὰ θέσῃ στὸ κείμενον ποῦ διαβάστηκε τὰ κατάλληλα ἐρωτήματα καὶ θὰ προσπαθῆσῃ ν' «ἀκούσῃ» τὶς ἀπαντήσεις του. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχῃ ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς μερικὰς προϋποθέσεις.

Ἡ πρώτη προϋπόθεσις ἀφορᾷ ἐξωτερικὰ θέματα τοῦ κειμένου. Ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἐξηγητῶν Πατέρων ἀλλὰ καὶ τῆς σύγχρονης βιβλικῆς θεολογίας ὁ κήρυκας γνωρίζει τὸ σχέδιον τοῦ συγγραφέα-εὐαγγελιστῆ καὶ ἔτσι εὐκόλα θὰ τοποθετήσῃ τὴν περικοπὴν στὰ συμφραζόμενά της. Ἐπίσης, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο θὰ ἀναγνωρίσῃ τὴ λογοτεχνικὴ μορφή τῆς περικοπῆς. Ἐὰν δηλαδὴ εἶναι διήγησι περιστατικοῦ ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ἢ εἶναι λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἢ παραβολή, ἐξιστόρησι θαύματος, σχόλιον τοῦ συγγραφέα κ.λπ. Ἀπὸ τὸ σχέδιον τοῦ συγγραφέα καὶ τὴ λογοτεχνικὴ μορφή τῆς περικοπῆς ὁ κήρυκας θὰ καταλάβῃ τί εἶναι ἐκεῖνον γιὰ τὸ ὁποῖον θέλει νὰ μαρτυρήσῃ ὁ συγγραφέας σχετικὰ μὲ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ κήρυκας ὅμως δὲν εἶναι ἐρευνητὴς ποῦ ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ τί ἤθελε νὰ πῆ ὁ συγγραφέας-εὐαγγελιστὴς στοὺς ἀναγνώστες του. Ἐνδιαφέρεται νὰ τὸ μεταφέρει αὐτὸ στοὺς ἀκροατὰς του καὶ πιστοὺς τῆς δικῆς του ἐποχῆς. Σ' αὐτὸ θὰ τὸν βοηθήσῃ πάλι τὸ ἴδιον τὸ εὐαγγέλιον. Γιατὶ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἔκανε τὸ ἴδιον γιὰ τοὺς δικούς του ἀναγνώστες.

Γι' αυτό έχει μεγάλη σημασία να γνωρίζει ο κήρυκας πότε γράφτηκε το Ευαγγέλιο, σε ποιούς απευθυνόταν, ποιές συνθήκες επικρατούσαν μέσα στην κοινότητα που γεννήθηκε το κείμενο. Ο κήρυκας δηλαδή πρέπει να γνωρίζει ότι κινείται ανάμεσα σε τρία πεδία.

Το πρώτο πεδίο αφορά την ίδια την παρουσία, τη δράση, τη διδασκαλία και ό,τι είναι και έκανε ο Χριστός. Χώρος του μυστηρίου της Εκκλησίας, προσιτός και απροσιτός, αφού ο Χριστός παραμένει «κρυπτός και μετά την φανέρωσιν». Αυτός ο χώρος βρίσκεται πίσω από το ευαγγελικό κείμενο και προϋποτίθεται σε κάθε λέξη του. Ο ευαγγελιστής είναι ο αυθεντικός, έγκυρος και αναγνωρισμένος μάρτυράς του. Ο κήρυκας μετέχει σ' αυτόν το χώρο ανάλογα με την πίστη του και την πνευματική του ώριμότητα.

Το δεύτερο πεδίο αφορά την εποχή που γράφει ο ευαγγελιστής και που είναι μία έως δύο γενιές μετά το Σταυρό και την Ανάσταση του Χριστού. Η χρονική απόσταση, μαζί με τους όρους της εποχής, τις τοπικές συνθήκες και τα συγκεκριμένα προβλήματα της κοινότητας στην οποία ζει αναγκάζουν τον ευαγγελιστή να έρμηνεύσει το μυστήριο του Χριστού. Ο τρόπος έρμηνείας, ή προσωπική συμβολή του ευαγγελιστή, φαίνεται στο πώς αφηγείται τη ζωή του Χριστού, στα σημεία που δίνει μεγαλύτερη έμφαση, εκεί που διαφοροποιείται από τους άλλους ευαγγελιστές. Ακόμη, φαίνεται στο πώς καταγράφει τη λειτουργική ζωή της κοινότητάς του, και σε άλλα. Ο κήρυκας μετέχει σ' αυτό το πεδίο με την καλή γνώση του κειμένου του Ευαγγελίου και της έρμηνείας του, με τη

συνεχή μελέτη και ένημέρωση.

Καί, τέλος, υπάρχει το τρίτο πεδίο, αυτό στο οποίο ζει και βρίσκεται ο ίδιος ο κήρυκας και οι ακροατές του. Αυτό όρίζεται από τη συγκεκριμένη κατάσταση τους, άφ' ενός ως Έκκλησίας και άφ' άλλου στη σχέση τους με τον κόσμο. Με το σύνολο δηλαδή αντιλήψεων και πρακτικών που είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους. Οί χριστιανοί ξεχωρίζουν κατά το μέτρο που ή πίστη τους στο Χριστό τους οδηγεί σε διαφορετικό τρόπο ζωής, όπου αυτό απαιτείται, και τους ένώνει σε ένα άλλο σύνολο αντιλήψεων και πρακτικών.

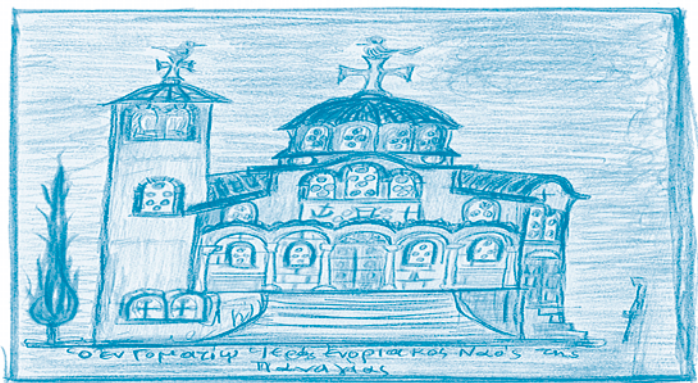
Άς δούμε τη σύνθεση του ποιμνίου μας σε μια πρώτη προσέγγιση εν είδει καταγραφής. Το μεγαλύτερο ποσοστό του ανήκει στην προνεωτερική θρησκευτικότητα. Είναι άνθρωποι που κληρονόμησαν την πίστη από τους γονείς τους. Έρχονται στο ναό έθιμικά και τηρούν τα σχετικά με την πίστη τους με έξωτερο τρόπο. Τους λείπει ή συνειδητή και υπεύθυνη στάση του μέλους της εκκλησιαστικής κοινότητας. Αυτή ενεργοποιείται μόνο τις Κυριακές και τις μεγάλες γιορτές, και ύπνώττει τον άλλο καιρό. Μέσα τους κόσμος και Εκκλησία δέν διαφέρουν ή διαφέρουν σε ελάχιστο βαθμό. Σε μικρότερο ποσοστό από αυτούς ένα μέρος του ποιμνίου μας προέρχεται από το κίνημα του εϋσεβισμού. Σε αντίθεση με τους προηγούμενους, τοϋτοι έχουν αφυπνισμένη θρησκευτική συνείδηση, βλέπουν τη σχέση τους με το Θεό δικανικά και έχουν ήθική συνέπεια στη ζωή τους. Η σχέση τους με την ένορία είναι συνήθως χαλαρή και αντιμετωπίζουν τον κληρο και την εκκλησιαστική διοίκηση με επιφύλαξη

καὶ δυσπιστία. Συγγέουν τὴν ἐκκλησιαστικὴ μαρτυρία μὲ τὴν κοινωνικὴ στράτευση καὶ διαχωρίζουν τὴ θέση τους ἀπὸ τὸν κόσμον κάθεται. Ὑπάρχει καὶ ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ ποιμνίου μας ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ «ἀνακάλυψαν» τὴν πίστη ὡς ἐπιλογὴ λύσης τῶν ὑπαρξιακῶν καὶ μεταφυσικῶν προβλημάτων τους.

Ὁ κήρυκας, ἔχοντας μπροστά του ἓνα ἐκκλησίασμα μὲ τὴν παραπάνω σύνθεση, πρέπει μὲ τὸ κήρυγμά του ν' ἀφυπνίσει τὸ θρησκευτικό-παραδοσιακὸ ἀκροατήριό του, νὰ τὸ βγάλει ἀπὸ τὴν ἐθιμικὴ θρησκευτικὴ καὶ τὴν ἐξωτερικὴ συμμετοχὴ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσει στὴ συνειδητότητα τοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας. Τοὺς προερχόμενους ἀπὸ τὸν εὐσεβισμό πρέπει νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν ἐκκλησιαστικὴ πίστότητα. Ἐπίσης, καὶ ἐκείνους ποὺ

«ἀνακάλυψαν» τὴν πίστη ὡς ἀπάντηση στοὺς ὑπαρξιακοὺς καὶ μεταφυσικοὺς προβληματισμοὺς τοὺς πρέπει νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴ στερέωση τῆς ἐπιλογῆς τους ὡς τῆς μόνης ὁδοῦ καὶ ἐλπίδας· στὸν ἐγκεντρισμὸ τους στὴν Ἐκκλησία, στὴν ἀποδοχὴ τοῦ Χριστοῦ ποὺ σταυρώθηκε, ἀναστήθηκε καὶ ἀναμένεται.

Τὸ περιεχόμενον λοιπὸν τοῦ κηρύγματος εἶναι ἡ ἐξήγηση καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς ἀπὸ τὸν κήρυκα, ὁ ὁποῖος κινεῖται στὰ τρία πεδία ποὺ ἀναφέραμε. Στὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ μετέχει ἀνάλογα. Στὸ πρῶτο μὲ τὴν πίστη του καὶ τὴν πνευματικὴ του ὠριμότητα, στὸ δεύτερο μὲ τὴ συνεχῆ μελέτη καὶ προετοιμασίαν καὶ στὸ τρίτο μὲ τὴν ποιμαντικὴ του ἔγνοια, εὐαισθησία καὶ ἐνημέρωση. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ θέτει στὴν περικοπὴ τὰ κατάλληλα ἐρωτήματα, θὰ ὀδηγεῖται στὶς σωστὲς ἀπαντήσεις

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βασ. Π. Στογιάννος, «Κυριακοδρόμια καὶ κήρυγμα», Ἀνάλεκτα, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 178.
2. Ἐλπίζουμε νὰ μπορέσουμε στὸ μέλλον νὰ παρουσιάσουμε ἀναλυτικὰ τὶς καλύτερες προσπάθειες.
3. Ὁ.π., σ. 183-184.

Τί πιστεύουν οί Μορμόνοι για τήν Ἁγία Γραφή

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου,
Λέκτορα Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΟΙ ΜΟΡΜΟΝΟΙ ἢ “Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶν Ἁγίων τῶν Τελευταίων Ἡμερῶν” εἶναι μιὰ παραχριστιανική κίνηση ποῦ ιδρύθηκε στίς Η.Π.Α τόν 19ο αἰώνα ἀπό τόν Joseph Smith. Ἡ ἐν λόγῳ αἰρετική καί παραχριστιανική κίνηση παρουσιάστηκε στήν Ἑλλάδα στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1970. Στίς δημόσιες τοποθετήσεις τους καί στά διάφορα ἐντυπά τους ἀναφέρονται καί στήν Ἁγία Γραφή. Ἡ κατανόηση ὅμως καί ἡ προσέγγιση τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπό τοὺς Μορμόνους ἔχει τελείως διαφορετικό περιεχόμενο ἀπ’ ὅ,τι στόν Χριστιανισμό.

Για τοὺς Μορμόνους ἡ Ἁγία Γραφή δὲν εἶναι πλήρης, ἔχει ὑποστῆ ἀλλοιώσεις. Ἀπὸ αὐτή, ἰσχυρίζονται, ἔχουν ἀφαιρεθεῖ «πολλὰ τμήματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπλὰ καί πάρα πολὺ πολύτιμα. Καί ἐπίσης πολλές διαθῆκες τοῦ Κυρίου ἔχουν ἀφαιρέσει»¹. Ἐπειδὴ, κατ’ αὐτούς, ἡ Ἁγ. Γραφή δὲν περιέχει τὸ εὐαγγέλιο στὸ σύνολό του, συμπληρώθηκε ἀπὸ τὶς ἀποκαλύψεις τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ Μορμονισμοῦ, τοῦ Ἰωσήφ Σμίθ², γι’ αὐτὸ τὸ “Βιβλίο τοῦ Μόρμον” ἀποτελεῖ καί αὐτὸ ἰσόκυρο λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἐπιπλέον ἀναφέρουν ὅτι τὸ Βιβλίο τοῦ Μόρμον καί ὄχι ἡ Ἁγία Γραφή «περιέχει τὴν πληρότητα τοῦ αἰώνιου εὐαγγελίου»³.

Παραλείψεις καί μεταφραστικὰ λάθη, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμούς τους πάντα, μειώνουν τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Γι’ αὐτὸ τὸ λόγο, στὸ ἄρθρο 8 τῶν Ἄρθρων τῆς Πίστεως τοῦ Ἰ. Σμίθ, ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐφόσον εἶναι σωστὰ μεταφρασμένη. Ἐπίσης στὸ Βιβλίο τοῦ Μόρμον χαρακτηρίζονται ὡς «ἀνόητοι» ὅσοι λέγουν ὅτι δὲ χρειάζονται ἄλλη Ἁγία Γραφή⁴.

Οἱ μορμονικὲς αὐτὲς θέσεις εἶναι ξεκάθαρα ἀντιχριστιανικὲς καί προβληματικὲς στὸ σύνολό τους. Ὁ ἀπ. Παῦλος μὲ σαφήνεια τονίζει ὅτι ἀκόμη καί ἐάν «ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ’ ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω» (Γαλ. 1, 7-9).

Εἶναι θέσεις ποῦ ἀντιτίθενται στὸ πρόσωπο καί τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτελοῦν «έτεροδιδασκαλία» (1 Τιμ. 1, 3), «διδασχὴ ξένη» (Ἑβρ. 13, 9). Εἶναι ἀπολύτως ἀντίθετες μὲ αὐτὰ ποῦ «παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ’ ἀρχῆς αὐτόπται καί ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου» (Λουκ. 1, 2) καί «ἐπόπται γεννηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος» (Β’ Πέτρου 1, 16). Ἡ χριστιανικὴ πίστη στήν πληρότητα τῆς παραδόθηκε “ἄπαξ” (Ἰούδα, 3) στοὺς χριστιανοὺς καθὼς ὁ Μεσσίας-Χριστὸς ἦλθε καί μᾶς

τὰ δίδαξε ὅλα (Ἰωάν.4, 25-26) ἢ κατὰ τὸν Ἰ. Δαμασκηνό: «Οὐ δυνατὸν οὖν τι παρὰ τὰ θειωδῶς ὑπὸ τῶν θείων λογίων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἡμῖν ἐκπεφρασμένα ἤτοι εἰρημένα καὶ πεφανερωμένα εἰπεῖν τι περὶ Θεοῦ ἢ ὅλως ἐννοῆσαι» (Βλ. Ἐκδοσις Ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως 1, 2).

Ἐπιπλέον, εἶναι θέσεις ποὺ ἔχουν ἕνα σημαντικὸ ἔλειμμα ἱστορικῆς τεκμηρίωσης καθὼς παραγνωρίζουν, ὅτι, ἤδη ἀπὸ τὰ ἀποστολικά χρόνια, ὑπάρχει ἀνύστακτη καὶ διαρκῆς φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον νὰ μὴν ὑπάρξει ἀλλοίωση ἢ ἀφαίρεση, ἀλλὰ νὰ μὴν ὑπάρχει οὔτε καὶ διαστρεβλωμένη προσέγγιση ἢ ἐρμηνεία τῆς Ἀγ. Γραφῆς (Δευτ. 4, 2, Β' Πέτρου 3, 16, Ἀποκ. 22, 18 – 19).

Μὲ χαρακτηριστικὴ ἀκρίβεια τονίζει σχετικὰ ὁ Ἀγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: «Τοῦ μὲν παρ' ἡμῖν Εὐαγγελίου οὐδὲν οὐδέποτε παρ' οὐδενὸς ἐξεκόπη Χριστιανῶν οὐδὲ μεταπεποιήται τὸ παράπαν. Ἀραὶ γὰρ ἐπὶ τούτῳ κεῖνται φρικταὶ καὶ φρικωδέσταται καὶ ὁ τολμῶν ἐκκόφαι ἢ μετασκευάσαι τι τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον αὐτὸς ἐκκόπτεται» (Βλ. Ἀγ.

Γρηγόριου Παλαμᾶ, Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν, 25).

Παραβλέπουν ἀκόμη τὸ μὲ πόση εὐθύνη καὶ ἐπιμέλεια ἡ Ἐκκλησία συγκρότησε τὸν Κανόνα τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Καὶ ἐπιπλέον, παραγνωρίζουν τὸ τεράστιο ἔργο τῆς κριτικῆς ἔκδοσης τοῦ Κειμένου τῆς Ἀγ. Γραφῆς, γεγονός ποὺ ἀποδεικνύει τὸ συνεχῆ καὶ ἀμείωτο χριστιανικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἱερὸ κείμενο καὶ τὴν ἀξιοπιστία του. Νὰ ὑπενθυμίσουμε ἐν προκειμένῳ καὶ τὴν ἀντίστοιχη ἐργασία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μὲ τὸ τεράστιο ἔργο τῶν Ἐξαπλῶν τοῦ Ὠριγένους ἀλλὰ καὶ τὶς κριτικὲς ἐργασίες τῶν Ἡσύχιου καὶ Λουκιανοῦ.

Καὶ μὲ τὶς θέσεις αὐτὲς τῶν Μορμόνων γιὰ τὴν Ἁγία Γραφή, ὅπως καὶ μὲ ἄλλες πολλὲς ριζικὰ ἀντίθετες στὸ χριστιανισμὸ σ' ἄλλα θέματα πίστεως, τίθεται τὸ ἐρώτημα, ἐὰν καὶ σὲ ποιό βαθμὸ οἱ Μορμόνοι ἔχουν σχέση ὄντως μὲ τὸν Χριστιανισμὸ. Πολλοὶ εἰδικοί ὑποστηρίζουν ἤδη, ὅτι οἱ Μορμόνοι οὐσιαστικὰ ἀποτελοῦν μία νέα θρησκεία μὲ συγκρητιστικὰ στοιχεῖα⁵.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. *Βιβλίον τοῦ Μόρμον*, Νεφί Α' 13: 26-29, 40.
2. Βλ. *Βιβλίον τοῦ Μόρμον*, Νεφί Β', 29: 3-10. Πρὸς βλ. Joseph Fielding Smith, *Doctrines of Salvation, Vol 3*, Salt Lake City 1958, σσ. 190-191. Bruce R. McConkie, *Mormon Doctrine*, Salt Lake City 1979³, σσ. 99.

3. Βλ. *Διδαχὴ & Διαθήκες*, 27:5. Βλ. καὶ R. Hauth. *Kleiner Sekten- Katechismus*, Wuppertal 2004⁷, σσ. 48-49.
4. Βλ. *Βιβλίον τοῦ Μόρμον*, Νεφί Β', 29: 6.
5. Βλ. ἀναλυτικὰ W. Thiede, *Die "Heiligen der Letzte Tage" Christen jenseits der Christenheit*, EZW Texte 161/ 2001, σσ. 2-5.

Τὰ μέλλοντα καὶ τὰ παρόντα

κ. Ἀλεξάνδρου Σταυροπούλου
Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Διφορούμενες καταστάσεις

Στὰ βασικά «πιστεύω» τοῦ χριστιανοῦ εἶναι καὶ ἡ προσδοκία τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἡ ζωὴ δὲν τελειώνει μετὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ποὺ ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀκαθίστου τὸν ὁμοιοκαταληκτεῖ μετὰ τὸν ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ τοῦ «ἀπατεῶνος». Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσουμε τὸ ἐπιτυχὲς ἢ μὴ τοῦ προσδιορισμοῦ.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ πρεσβύτερος Συμεὼν, ὁ ὁποῖος διεδραμάτισε σημαντικὸ ρόλο στὴν Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου μας, δὲν ἔμεινε στὰ φαινόμενα γιὰ νὰ ἐξαπατηθεῖ ὅταν τοῦ ἐπεδόθη ὡς βρέφος· τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ὡς Θεὸν τέλειον. Τὸ ζήτημα ὅλων μας εἶναι νὰ μπορούμε νὰ ἀναγνωρίζουμε τὸ διφορούμενο τῶν καταστάσεων, τὸ ταυτόχρονο τῶν γεγονότων. Δὲν περιοριζόμεθα στὴ μία φύση ἢ στὸ ἓνα θέλημα...

Δὲν γίνεται ἐπειδὴ ἔρχεται ὁ μέλλον αἰὼν νὰ ἀρνούμεθα τὴν ὑπαρξὴ τοῦ παρόντος ἢ καὶ τοῦ παρελθόντος. Ἡ Ἐκκλησία μας μπορεῖ μετὰ ἄριστο τρόπο νὰ συγχρονίζει τοὺς διαφόρους χρόνους χωρὶς νὰ τοὺς ταυτίζει. Ὁ χῶρος τῆς λατρείας καὶ ὁ χρόνος τῆς εἶναι κατεξοχῆν παροντοποιητικὸς τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παρελθόντος ἢ μελλοντοποιητικὸς τοῦ παρόντος. Καλλιεργεῖ τὴ μνήμη τοῦ

μέλλοντος καὶ μᾶς προσανατολίζει πρὸς αὐτό. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητούμεν» (Ἐβραίου 13, 14). Αὐτὸν τὸν τόπον ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος πορεύεται ἐτοιμαῶσαι (Ἰωάννου 14, 2). Αὐτό, θὰ ἔλεγα εἶναι τὸ σῆμα-σύνθημα πορείας.

Ἡ ἐγκατάσταση εἶναι ὁ μόνιμος κίνδυνος τοῦ χριστιανοῦ. Νὰ βουλευτεῖ ἐκεῖ ποὺ εἶναι κατεστημένος· νὰ θρονιαστεῖ ὡς βασιλιάς καὶ νὰ κρατεῖ πεισματικὰ αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀντιστρέφοντας τὸ «κράτει ὃ ἔχεις»· νὰ ἀγνοεῖ τὴν ἐντολὴ «πορεύου» καὶ μάλιστα εἰς μαθητεῖαν πάντων τῶν ἐθνῶν (Ματθ. 28, 19), «ἐπεκτεινόμενος τοῖς ἔμπροσθεν». Ἀξίζει τότε νὰ ξεχνάει τὸ δρόμο ποὺ διέτρεξε καὶ νὰ προχωρεῖ σ' αὐτὸν ποὺ βρίσκεται μπροστά του (πρβλ. Φιλιπ. 3, 13).

Ἐπίμονη πορεία

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν πρέπει νὰ ξεχνάει εἶναι νὰ συνεχίζει νὰ βαδίζει, νὰ ὁδοιπορεῖ, νὰ πορεύεται. Κι ἂν, ὅμως, τὸ ξεχνάει, γνωστὴ διαφήμιση ποτοῦ τοῦ τὸ θυμίζει: μόνο περπάτα, συνέχισε νὰ περπατᾶς.

Μὰ θὰ περιμένουμε ἀπὸ τὴ διαφήμιση νὰ μᾶς θυμίζει βασικά πράγματα τῆς ζωῆς μας; Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, ἐντούτοις, ὅτι ἡ διαφήμιση ἔχει γίνει «βασικὸς μέτο-

χος» στὴ ζωὴ μας, μὲ τὸ ἀζημίωτο βέβαια. Πιθανὸν ἢ διαφήμιση νὰ παίζει τὸ ρόλο τῶν λίθων ἐκείνων ποὺ κραυγάζουν, ὅταν ἐμεῖς ἀποσιωποῦμε αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε (πρβλ. τὸ «ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράζονται» (Λουκᾶ 19, 40).

Ἡ ἴδια διαφήμιση προκαλεῖ τοὺς χρήστες τῆς νὰ προσανατολιστοῦν στὸ αὐριο, νὰ γίνουν ἔτσι ὁδοιπόροι, περιπατητὲς τοῦ αὐριο. «Ποιὸς ξέρεῖ ποῦ μπορεῖ νὰ σὲ πάει ἓνα βῆμα»; «Τὸ νὰ προχωρᾶς μπροστὰ σημαίνει διάθεση γιὰ ἐπιτυχία». Ἡ ἐπιτυχία, ὅμως, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς τύχης. Προϋποθέτει μεθοδικὴ ἐπιδίωξη καὶ ἐκμετάλλευση τοῦ μέχρι τώρα, ἐπίπονη ἀναζήτηση νέων τρόπων διεργασιῶν τῆς συσσωρευμένης σοφίας ἀλλὰ καὶ προφητικῆς διάθεσης, ἐρμηνευτικῆς τῶν σημείων τῶν καιρῶν. Τὸ ἐπίτευγμα στὸ ὁποῖο φθάσαμε «δὲν ἔτυχε, πέτυχε»!

Ὁδοιπόροι στὸ αὐριο

Χωρὶς ὑπερβολὴ θὰ μπορούσαμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι οἱ ἱερεῖς μας εἶναι οἱ κατεξοχὴν «ὁδοιπόροι τοῦ αὐριο». Ἀξιοποιοῦν τὸ πρῖν, χωρὶς νὰ τὸ διαφύλασσουν μουσειακὰ καὶ νὰ τὸ ἐξιδανικεύουν· δὲν μεμψιμοιροῦν γιὰ τὸ τώρα·

τὸ παραδίδουν στὸ μετὰ μὲ τὴ συνείδηση ὅτι αὐτὸ ποὺ κάνουν τώρα παρατίθεται στοὺς ἐπομένους (βλ. Γενικὰ Συμπεράσματα τῆς Ἀξιοποίησης τοῦ Ἐγχειριδίου Ὁργάνωσης καὶ Δράσης τοῦ τόμου 13A τῆς Σειρᾶς «Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη», σ. 92).

Δὲν μένουν στάσιμοι. Βαδίζουν ἔστω καὶ μὲ βῆμα σημειωτόν· ἄλλοι τρέχουν σὲ δρόμους ταχύτητος· ἄλλοι σὲ δρόμους ἀντοχῆς. Ὑπακούουν στὸ «πορευθέντες μαθητεύσατε». Ἐνστερνίζονται τὴν ἀναφώνηση τοῦ «μακάριοι» τῶν Μακαρισμῶν, στὴν ἐβραϊκὴ ἐτυμολογία τῆς, ποὺ ἀνταποκρίνεται περισσότερο σὲ μία ὀρθότητα βίου καὶ εὐθύτητα τοῦ ἀνθρώπου ἐν πορείᾳ, σ' ἓνα δρόμο ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ τόσο ἄνετο τὸ περπάτημα, ποὺ ὀδηγεῖ ἐντούτοις στὸ Θεό. Ἡ ἀναφώνηση τοῦ Κυρίου «μακάριοι» ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ «ἴτε» (παῖδες Ἑλλήνων) –ποὺ τὸ οἰκαιοποιοῦνται ἀσφαλῶς οἱ ἱερεῖς μας– προχωρεῖτε, «δράμετε» στὸ δρόμο ποὺ ἀνοίγεται μπροστὰ σας.

Καὶ αὐτὸς ὁ δρόμος ἔχει τὴ δική του ἱστορία, ποὺ γράφεται μὲ τὸν προσωπικό μας μόχθο, τὸ δικό μας ἰδρώτα, τὸ δικό μας αἷμα, τὸν δικό μας φιλοκαλικὸ ζῆλο σὲ ἓνα ταξίδι νηφάλιας μέθης!

Ἁγία Ραΐς,
ἡ δωδεκάχρονη Παρθενομάρτυς*
(23 Σεπτεμβρίου)

ΜΙΚΡΟΣ ὁ βίος της, ποὺ διεσώθη. Μικρὴ ἡ ἡλικία της, ἀλλὰ μεγάλος ὁ ἄθλος καὶ ἡ δόξα τῆς ἀνήλικης Ἁγίας Ραΐδος, ποὺ θυσιάστηκε γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ στὰ δώδεκά της χρόνια! Ἄλλα κορίτσια στὴν ἡλικία της παίζουν μὲ τὰ παιχνίδια τους καὶ τὶς κοῦκλες ἢ ὄνειρεύονται τὸ κοσμικὸ τους μέλλον καὶ τὶς χαρὲς τοῦ μάταιου κόσμου. Ἀντίθετα ἡ μικρὴ Ραΐδα ὅλα τὰ εἶχε περιφρονήσει ἀπὸ μικρὴ καὶ δὲν ἀγαποῦσε καὶ δὲν σκεφτόταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Δημιουργὸ καὶ Σωτῆρα τοῦ σύμπαντος καὶ τὸν πιὸ μεγάλο, τὸν πιὸ ἀληθινὸ καὶ ἀσύγκριτο φίλο καὶ προστάτη τῶν παιδιῶν. Κι ὅπως ἀναφέρει ὁ Συναξαριστὴς στὰ «Μηναῖα» (μῆνας Σεπτέμβριος ΚΓ'):

*«Ποθοῦσα κάλλος ἡ Ραΐς Θεοῦ βλέπειν
σαρκὸς τὸ κάλλος ἐκδίδωσι τῷ ξίφει».*

...Γράφει λοιπὸν τὸ Συναξάρι τῆς θαυματουργῆς Ἁγίας ὅτι γεννήθηκε στὴν πόλι Τάμμαν τῆς Αἰγύπτου. Δὲν ἀναφέρεται ὅμως ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία τῆς γεννήσεώς της. Πάντως ὑπολογίζεται ὅτι γεννήθηκε στὸ τέλος περιόδου τοῦ τρίτου αἰῶνος. Ἦταν κόρη ἑνὸς Χριστιανοῦ ἱερέως, ποὺ τὸν ἔλεγαν Πέτρο καὶ εἶχε φροντίσει ἀπὸ νωρὶς νὰ τῆς δώσει χριστιανικὴ ἀνατροφή καὶ νὰ τῆς ἐμπνεύσει ἀπεριόριστη πίστη καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν

Χριστό. Μέρα καὶ νύχτα ἡ μικρὴ Ραΐδα βρισκόταν μαζί μὲ τὸν πατέρα της καὶ ζοῦσε ἀπὸ κοντὰ τῆ λατρευτικῆ ζωῆ τῆς Ἐκκλησίας. Κι ὅταν ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμία της νὰ γίνεῖ μοναχὴ, ὁ καλὸς πατέρας δέχτηκε μετὰ χαρᾶς κι ὄχι ὅπως κάνουν σήμερα πολλοὶ γονεῖς, ποὺ ἀρνοῦνται καὶ ἀντιδροῦν καὶ ἀναστατώνουν τὸν κόσμο, ἐὰν τὰ παιδιὰ τους ἀποφασίσουν νὰ ἀφιερωθοῦν στὸ Χριστό...

Εὐλόγησε λοιπὸν ὁ ἱερεὺς Πέτρος τὴ δωδεκάχρονη κόρη του, τῆς ἔδωσε τὴν εὐχή του καὶ τὶς καλὲς του πατρικὲς συμβουλὲς καὶ ὕστερα τὴν παρέδωσε στὸ γυναικεῖο μοναστήρι τῆς Τάμμαν. Ἐκεῖ φόρεσε τὸ σχῆμα τῆς δόκιμης μοναχῆς, μέχρι νὰ φθάσῃ στὴ νόμιμη ἡλικία γιὰ νὰ γίνεῖ μοναχὴ.

Μιὰ μέρα ποὺ πήγαινε μαζί μὲ τὶς ἄλλες μοναχὲς στὴν πηγὴ γιὰ νὰ κουβαλήσει νερό, εἶδε ἕνα πλῆθος ἀπὸ μοναχοὺς, μοναχὲς, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ποὺ τοὺς εἶχε συλλάβει ὁ σκληρὸς ἡγεμόνας τῆς περιοχῆς Λουκιανός. Ὅταν ἔμαθε ὅτι τοὺς εἶχαν δέσει γιὰτὶ ἦταν Χριστιανοὶ καὶ θὰ τοὺς θανάτωναν, ἐὰν δὲν ἀρνιόνταν τὴν πίστη τους, ἔτρεξε σὰν μικρὸ ἐλαφάκι γιὰ νὰ ἐνωθεῖ μαζί τους καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸ Κύριο καὶ Θεὸ καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ὁ κομενταρίσιος (δεσμοφύλακας) τὴν λυ-

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Π.Μ. Σωτήρχου «Παιδομάρτυρες».

πήθηκε, καθώς την είδε τόσο μικρή, με τὸ μαῦρο ράσο της καὶ τὴν σταμάτησε με καλὸ τρόπο:

– Ποῦ πᾶς, κοριτσάκι μου, ἐσὺ με τοὺς ἄλλους; Αὐτοὺς θὰ τοὺς σκοτώσουν ἂν ἐπιμείνουν στὴ θρησκεία τους. Ἐσὺ ὅμως γιατί νὰ πεθάνεις πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα σου; Κι οὔτε κανένας σὲ βιάζει νὰ κάνεις κάτι τέτοιο. Εἶσαι μικρὴ ἀκόμα καὶ δὲν ξέρεις τί κάνεις...

– Ξέρω τί πιστεύω καὶ τί κάνω, κομενταρίσιε, εἶπε θαρρετὰ ἡ μικρὴ Ραῖς. Κι οὔτε με νοιάζει πότε θὰ πεθάνω, τώρα ἢ ἀργότερα. Εἶμαι Χριστιανὴ καὶ θέλω νὰ ὁμολογήσω καὶ νὰ διακηρύξω τὴν πίστη μου!

– Ξανασκέψου το, τὴν συμβούλεψε ὁ δεσμοφύλακας. Εἶσαι τόσο μικρούλα. Κρίμα νὰ χαθεῖς ἀπὸ τώρα, πρὶν γνωρίσεις τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμο.

– Γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει τίποτα πρὶν σπουδαῖο ἀπὸ τὸν Χριστὸ κι ὅποιος θυσιάζεται γιὰ τὸν Κύριο δὲν πεθαίνει ποτέ του. Κατάλαβες; Μὴ στενοχωριέσαι λοιπὸν γιὰ μένα καὶ πές μου ποῦ εἶναι ὁ ἡγεμόνας;

Τῆς ἔδειξαν τὴν ἁμαξία του κι ἐκείνη χωρὶς δισταγμὸ πλησίασε καὶ εἶπε στὸν σκληρὸ Λουκιανὸ:

– Ἄρχοντα Λουκιανέ, εἶμαι Χριστιανὴ κι ἔτοιμη ἂν χρειασθεῖ νὰ πεθάνω γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ Θεό μου, ποῦ τὸν ἀγαπᾶ καὶ τὸν λατρεύω πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ!

– Μπά, μπά, καὶ τοὺς δικούς μας θεοὺς δὲν τοὺς προσκυνᾶς, λοιπὸν, μικρὴ μου;

– Οὔτε τοὺς προσκυνῶ, οὔτε τοὺς θεωρῶ θεοὺς, ἀλλὰ ψεύτικα εἶδωλα καὶ τοὺς περιφρονῶ με ὅλη τὴν καρδιά μου!

Ὁ Λουκιανὸς κάγχασε καὶ μίλησε με

ἀσέβεια γιὰ τὴν πίστη τῶν Χριστιανῶν. Ἡ Ραῖς ἀντὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ με λόγια, ἔκανε ἓνα βῆμα πρὶν κοντὰ στὸν ἡγεμόνα καὶ τὸν ἔφτυσε στὸ πρόσωπο. Ἐκεῖνος ξαφνιάστηκε στὴν ἀρχὴ με τὸ τόλμημα τῆς Ραῖδος καὶ ὕστερα οὐρλιαξε ἀπὸ τὸν θυμὸ του γιὰ τὴν ἀπάντηση ποὺ πῆρε στὶς βλασφημίες του κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

– Βασανίστε τὴν! Σκοτώστε τὴν! Κομμάτιαστε τὴν!

Ἡ μικρὴ Ἁγία ὅταν ἄκουσε τὶς φωνὲς τοῦ ἡγεμόνα δὲν ταραχτήκε οὔτε φοβήθηκε. [...] Οἱ δῆμιοι ἄρπαξαν τὴν μικρὴ Ραῖδα καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Λουκιανοῦ τὴν βασάνισαν πολὺ πρὶν τὴν ἀποκεφαλίσουν με ξίφος. «Ποθοῦσα κάλλος ἡ Ραῖς Θεοῦ βλέπει...».

Ἔτσι μόλις ἔπεσε στὴν γῆ τὸ κομμένο κεφάλι τῆς Ἁγίας ἡ ψυχὴ τῆς πέταξε ψηλὰ στὰ οὐράνια καὶ τότε ὁ πόθος τῆς νὰ δεῖ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Θεοῦ –μακάρι ὅλοι νὰ τὴν δοῦμε μιὰ μέρα– ἔγινε πραγματικότητα. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ποὺ στεφανώνει ὅλους τοὺς Μάρτυρες, στεφάνωσε καὶ τὴν δωδεκάχρονη Ραῖδα με τὴν αἰώνια δόξα τοῦ Μαρτυρίου ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ χαίρεται τώρα τὴν «ἀνεκλάλητη χαρὰ» στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ἀλλὰ κι ἐδῶ στὴ γῆ ἡ Ἁγία Παρθενομάρτυς Ραῖς θὰ λάμπει μέσα στὸ στερέωμα τῆς μνήμης τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ θυμίζει ὅτι ἡ δωδεκάχρονη Ἁγία θυσίασε ἐθελοντικὰ τὴ ζωὴ τῆς γιὰ τὸν Κύριο καὶ μᾶς δείχνει πόσο πρέπει νὰ ἀγαποῦμε τὸν Χριστὸ καὶ τίποτε νὰ μὴ μᾶς χωρίζει ἀπὸ Ἐκεῖνον, στὸν ὁποῖον ἀνήκει, μαζὶ με τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Κύριον

Ἀλέξανδρον Κατσιάρα
Διευθυντὴν Συντάξεως

τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Ἀγαπητὲ κύριε Διευθυντά,
Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε!

Στὸ ὑπ' ἀριθμ. 4 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» τοῦ μηνὸς Μαΐου ἐ.ἔ., δημοσιεύθηκε, στὴ σελίδα μὲ τίτλο «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ», ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερέως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας π. Χαραλάμπους Κοπανάκη, στὴν ὁποία ὁ ἐπιστολογράφος Κληρικὸς μέμφεται καὶ κατακρίνει τοὺς συμπρεσβυτέρους του ποὺ ὑπηρετοῦν στὸν Ἱερὸ Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Δοκοῦ Χαλκίδος, τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, γιὰ τὴν δωρεὰ ἐκτάσεως γῆς, μὲ σκοπὸ τὴν ἀνέγερση τῶν νέων φυλακῶν Χαλκίδος. Ἐπειδὴ νοιώθω ὅτι ἀδικοῦνται βάνουσα οἱ Ἱερεῖς μου καὶ φυσικὰ ἢ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, κάμω τὶς παρακάτω ἐπισημάνσεις.

1. Ἡ ἐν θέματι δωρεὰ δὲν ἀπεφασίσθη μόνον ἀπὸ τοὺς Ἐφημερίους τῆς ἐνορίας Δοκοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ οἰκεῖο Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καὶ ἐνεκρίθη ἀπὸ τὸ περὶ ἡμᾶς Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο καὶ τὴν Διарκὴ Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Ἡ δημοσίευση τῆς εἰδήσεως στὸν

«ΕΦΗΜΕΡΙΟ» δὲν προῆλθε ἀπὸ τὴν Ἱ. Μ. Χαλκίδος καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς Ἐφημερίους τοῦ Δοκοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ἢ ὁποία, νομίζω ὀρθῶς, ἔκρινε ἄξιο ἀναφορᾶς τὸ γεγονὸς, τὸ ὁποῖο ὁ π. Κοπανάκης χαρακτηρίζει ἀπὸ τὰ «πολὺ χοντρά»!

3. Κίνητρο τῆς προσφορᾶς δὲν ἦτο ἡ προβολὴ μὲ σκοπὸ τὴν ἀπόσπαση ἐπαίνου, ὅπως γράφει ὁ π. Κοπανάκης, ἀλλ' ἡ ἀγάπη! Θέλω νὰ πιστεῦω ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ κρίνων Ἱερεὺς κινήθηκε στὴ δημοσίευση τῶν ἀπόψεών του ἀπὸ τὸ ἴδιο κίνητρο.

4. Ἡ διαφορετικὴ θέση τοῦ π. Κοπανάκη, ὅτι ἔπρεπε ἡ δωρηθεῖσα ἔκταση νὰ πωληθεῖ καὶ τὸ προϊόν τῆς ἐκποιήσεως νὰ δοθεῖ στοὺς πτωχοὺς, δὲν μᾶς εἶναι ἄγνωστη. Παρόμοια ἔχουμε διαβάσει καὶ στὴν ἀγία Γραφή (Ματθ. 26, 9). Πληροφοροῦμε, λοιπὸν, τὸν ἀγαπητὸ πατέρα καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους ὅτι ἡ ἐνορία τοῦ Δοκοῦ Χαλκίδος ἔχει διανείμει πολλὰ κτήματα σὲ πτωχοὺς καὶ ἀκτήμονες ἀδελφούς μας καὶ ἔχει κάμει καὶ πολλὰς ἄλλες δωρεὰς γῆς γιὰ κοινωφελεῖς σκοπούς.

Ὡστόσο, ἡ τοπικὴ μας Ἐκκλησία προσέφερε τὴν ἔκταση γιὰ ἀνέγερση φυλακῶν, μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι θὰ κτισθοῦν ἀξιοπρεπῆ οἰκήματα, στὰ ὁποία θὰ φιλοξενηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ποὺ φαίνεται νὰ προτιμᾷ τὰ μπουντρούμια

καὶ στὰ πρόσωπα τῶν φυλακισμένων βλέπει τοὺς ἐλαχίστους ἀδελφούς Του. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν θὰ ἀκούσωμε τό «ἐν φυλακῇ ἡμῶν» τί θὰ ἀποκριθοῦμε; Φοβοῦμαι πῶς καὶ τότε δὲν θὰ γίνουν δεκτὲς οἱ θέσεις τοῦ π. Κοπανάκη. Αὐτὸ τουλάχιστον φαίνεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς σχετικῆς Εὐαγγελικῆς περικοπῆς τῆς κρίσεως.

5. Ἀσφαλῶς καὶ δὲν λησμονήσαμε τοὺς λόγους τοῦ πατρο-Κοσμᾶ, ὅσον ἀφορᾷ στὴν χρησιμότητα τῶν Σχολείων καὶ τῇ συμβολῇ τους στὸ κλείσιμο τῶν φυλακῶν. Διερωτῶμαι, ὅμως, στὴν Κρήτη, ὅπου ὑπηρετεῖ ὁ π. Χαράλαμπος Κοπανάκης καὶ φυσικὰ δὲν λείπουν τὰ Σχολεῖα, ὑπάρχουν φυλακές;

Ἀγαπητὲ κ. Διευθυντά,

Μακάρι νὰ μὴν ὑπῆρχαν φυλακές, ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται μᾶλλον θὰ συνεχίσουν νὰ ὑφίστανται. Κι ἐμεῖς πρέπει νὰ ἀγωνιζόμαστε, μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, νὰ διακονοῦμε καὶ ὅσους εὐρίσκονται ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν φυλακῶν, ἀντὶ νὰ ἐπιδιδόμαστε στὸ ὄθνηιο ἄθλημα τῆς κατακρίσεως ἀλλήλων.

Ταῦτα, μετὰ πολλῆς ἀγάπης
Ὁ Μητροπολίτης
† Ὁ Χαλκίδος Χρυσόστομος

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον
κ. Ἀλέξανδρον

Κατσιάραν

Ἐνταῦθα.

Ἀγαπητὲ κ. Κατσιάρα,

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς συγχαρῶ εὐκρινῶς γιὰ τὴν μεγάλη συμβολή σας στὴν ἀναγέννησι τοῦ «Ἐφημερίου». Αὐτὸ τὸ ὅποιο γράφω τὸ ἐνωῶ ἀπολύτως καὶ τὸ διακηρῦττω δημοσίως.

Ὅμως ὑποδείξατε σᾶς παρακαλῶ εἰς

τοὺς ἀρθρογράφους τοῦ «Ἐφημερίου», ἐὰν εἶναι δυνατόν, νὰ εἶναι ἐπιεικέστεροι καὶ θεραπευτικώτεροι, καὶ νὰ μὴν γράφουν ἐν θερμῷ ὅταν διὰ τοῦ ἐν λόγω Περιοδικοῦ ἀπευθύνονται εἰς τοὺς Ἐφημερίους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι ἀξίζουν μεγαλυτέρας τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, καὶ δὴ καὶ ὅταν οἱ παραπάνω ἀρθρογράφοι τυγχάνη νὰ ἀσκοῦν ὄχι μόνον τὸ λειτουργήμα τοῦ Ἱερέως, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ψυχοθεραπευτοῦ.

Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κανεὶς δὲν εἶναι Πάπας, καὶ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ Ἀλάθητο, καὶ ὁ «Ἐφημέριος», κατὰ μείζονα λόγο, δὲν ἀποτελεῖ τὴν καθέδρα οὐδενὸς Πάπα, διὰ νὰ ἀποφαίνεται ἀπ' αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ὅπως εἴπαμε Πάπας δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς, καὶ ὅταν ὁ κάθε ἀρθρογράφος δὲν εἶναι τέλος πάντων γνώστης παντὸς ἐπιστητοῦ.

Καλὸν θὰ εἶναι τὰ ἄρθρα τοῦ «Ἐφημερίου» γενικῶς νὰ μὴ περιορίζονται εἰς τὴν διάγνωσιν μόνον μιᾶς πνευματικῆς ἢ σωματικῆς νόσου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ μειζόνως νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῆς.

Μετὰ τιμῆς
Ἀρχιμ. Πατρίκιος Καλεώδης

Πρὸς τὸ περιοδικό
«Ἐφημέριος»

Ἀθήνα

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Ἄν καὶ μὲ ξένισε ἡ νέα μορφή τοῦ «Ε», γιὰτὶ περιμένα νὰ ξαναδῶ τὸ παλιὸ καλὸ περιοδικὸ μὲ τὶς ἀσπρόμαυρες μὲν φωτογραφίες, ἀλλὰ καὶ τὴ φιλοξενία μελετῶν ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἢ παιδείας, ὥστόσο διαβάζοντας τὸ τελευταῖο τεῦχος (Μάιος 2009), στάθηκα μὲ προσοχὴ στὸ πρᾶγματι ἱκανὸ καὶ θε-

μελιωμένο κείμενο-πρό(σ)κληση του π. Παύλου Κουμαριανού. Καί χαίρομαι, μάλιστα, πού θα ξαναβρουν τὸ δρόμο τους οἱ λεγόμενες λειτουργικὲς ἐρωτήσεις, γιὰ νὰ μὴ στεκόμαστε μονάχα στὰ «μαθήματα» λειτουργικῆς, κηρύγματος, ποιμαντικῆς συμπεριφορᾶς κ.λπ.

Ὡστόσο, θὰ ἤθελα νὰ σταθῶ στὴ σημερινὴ καὶ σημαδιακὴ φράση πού, πολὺ σωστά, μᾶς ἔθεσε ὁ π. Παῦλος ὡς λίθο ἀκρογωνιαῖο, πάνω στὸν ὁποῖο (ἐλπίζω) ὅτι θὰ στηθεῖ ἡ ὅλη συζήτηση, πού θὰ χαρῶ πολὺ ν' ἀρχίσει καί, μάλιστα, μὲ εἰλικρίνεια, εὐπρέπεια καὶ ἀπουσία κάθε φαρισαϊσμοῦ. «Πῶς καὶ γιατί λειτουργοῦμε» ρωτᾷ ὁ π. Παῦλος καὶ νομίζω ὅτι ἔχει δίκαιο. Καὶ τὸ λέω αὐτό, γιὰ τὴ δυστυχῶς ἡ θεία λειτουργία, ἡ πανήγυρις καὶ γενικὰ ἡ κάθε ἀκολουθία σὲ πολλοὺς ναοὺς ἔχει μετατραπῆ σὲ ἓνα εἶδος ἐκπομπῆς ραδιοφωνικοῦ τύπου –δὲ βρίσκω ἄλλη φράση καλύτερη– καὶ ὄχι σύναξη κοινῆς προσευχῆς. Μάλιστα, ὅταν φανοῦν καὶ τίποτε «κάμερες», τότε μεταποιεῖται τὸ Μυστήριον σὲ καλοστημένη παράσταση, μὲ ἀπώτερο σκοπὸ, «νὰ μᾶς δεῖ ὁ κόσμος καὶ φυσικὰ νὰ μᾶς θαυμάσει»!!! Δὲ συζητῶ γιὰ τὶς μεγαφωνικὲς ἐγκαταστάσεις, πού διαλαλοῦν παντοῦ, μὲ τὸ ἔτσι θέλω, αὐτὸ πού εἶναι καὶ ἀποτελεῖ καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσι κάτι τὸ τρομακτικὸ καὶ φοβερό. Γιὰ τὴ συμβαίνουν καὶ αὐτά, παρ' ὅλες τὶς ἐκκλήσεις καὶ προτροπὲς τῆς Ἱ. Συνόδου. Μάλιστα, σὲ μικρὲς ἐπαρχιακὲς πόλεις, ὅπου ὑπάρχουν περισσότερες ἀπὸ μία ἐνοριακὲς ἐκκλησίαι, γίνεται καί... διαγωνισμὸς ποιὰ ἀπὸ τὶς δύο ἢ τρεῖς θ' ἀκουστῆ περισσότερο, ἀφοῦ ἐκείνη πού «ὑπερέχει» διαθέτει τὰ κα-

λύτερα μηχανήματα ἤχου!!!

Λυπᾶμαι πού τὰ γράφω αὐτά, ἀλλὰ μὲ ἀνάγκασαν τὰ λόγια τοῦ π. Παύλου, πού ρωτᾷ «πῶς καὶ γιατί λειτουργοῦμε». Καὶ θ' ἀπαντήσω εὐθέως: πολλοὶ ἀπὸ μᾶς λειτουργοῦμε γιὰ νὰ ὑψώσουμε καὶ ἄλλο τὸ ναρκισσισμὸ μας, γιὰ τὸ ἂν θέλαμε νὰ οἰκοδομήσουμε θὰ κοιτάζαμε νὰ χαντακώσουμε τὸ θέλημά μας καὶ νὰ βυθίσουμε τὴν ἀνθρωπάρεσκειά μας στὸ πέλαγο τῶν οἰκτηρμῶν Του, κοιτάζοντας, ὅσο πιὸ ἀπλὰ γίνεται, νὰ προσφέρουμε «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν».

Κάποτε στὴ Ἀνωτέρα τῆς Ριζαρείου ἓνας ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς μας μᾶς μίλησε γιὰ τὸν τρόπο πού ὀφείλουμε νὰ λειτουργοῦμε καὶ μᾶς ἀνέφερε τὸ παράδειγμα κάποιου νησιωτῆ ἱερέα πού ἱερούργουσε ἡσυχᾶ, ταπεινὰ καὶ δίχως ὑπερβολῆς: σὰ νὰ μιλοῦσε στὸ Θεό. Ἀλήθεια, ἐμεῖς ὅταν λειτουργοῦμε μιλοῦμε μαζί Του ἢ κοιτάζουμε ἂν στραβοπατήσαμε στὸ «μινόρε», ἂν ἐντυπωσιάσαμε στὸ κήρυγμα καί, σὲ ἄλλες ἀκόμα περιπτώσεις, ἂν ἔκαμε ἐντύπωση ἢ ἠθοποιητικὴ μας ἱκανότητα.

Εὐχομαι ἔτσι νὰ βηματίσει ὁ «νέος Ἐφημέριος», μὲ τέτοιους προβληματισμοὺς καὶ ἐρωτήματα πού ξανασκάβουν τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς μας, γιὰ νὰ πέσει ὁ νέος σπόρος τῆς ἀντεπίγνωσης καὶ τῆς ἐπιστροφῆς μας στὰ πρῶτα, τὰ χλωρὰ ἐκεῖνα βιώματα τῆς ἱερατικῆς μας διακονίας, ὅταν ὑψώναμε μὲ τρεμάμενα χέρια τὸ Εὐαγγέλιον συλλαβίζοντας μὲ ραγισμένη φωνὴ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ μας,
παπα-Κωνσταντῖνος Ν. Καλλιανός

37003 Σκόπελος
Τρίπολις, 17-08-2009
Ἀξιότιμε κ. Κατσιάρα

Εἰς τὸ Μηνιαῖο Περιοδικὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ, τεῦχος 6, ἔτος 58ο, μηνῶν Ἰουλίου - Αὐγούστου, ἔτος 2009, στὴν σελίδα 23, διάβασα μετ' ἐκπλήξεως ἕνα κείμενο μὲ τίτλο «Γιὰ τὰ πανηγύρια» τοῦ πρωτ. Βασιλείου Θερμοῦ.

Ὁ πατὴρ Θερμὸς μὲ πολὺ θερμὰ λόγια ὡς συνήθως, ἐκτοξεύει βολές κατὰ τοῦ σώματος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας. Ἀφήνει ἕναν, ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ἀδερφό μας, ἐπιστολογράφο κληρικὸ ποὺ οὔτε κἂν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του, νὰ καυτηριάζει μὲ τὸν πλέον ἀνοίκειο τρόπο τὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις, χρησιμοποιώντας ἔωλες φράσεις λὲς καὶ ἔχει κάποια προηγούμενα μὲ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στέχομαι ἐνδεικτικὰ σὲ μερικὲς αἰχμηρὲς φράσεις, ποὺ κατευθεῖαν σὰν δόρου πληγώνουν τὴν ἀγνήν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ. Χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «Ἐμπαιγμὸ» ποὺ κατὰ τὴν γνώμην του, ἦ τὰ νοσηρά του μυαλά, ὑφίστανται οἱ Ἅγιοι καὶ ἡ Παναγία μας ποὺ πανηγυρίζουν οἱ Ἱεροὶ Ναοὶ πρὸς τιμὴ τους. Γίνονται, λέγει, πολλὰ καὶ παράξενα, ἰδίως στὰ ἀστικὰ κέντρα, τὰ ὁποῖα καμία σχέση δὲν ἔχουν μὲ τὸν ἑορτασμό. Τὰ βάζει μὲ τὶς μικροφωνικὲς συσκευές, τὶς πολὺωρες Ἀρχιερατικὲς Λειτουργίες, τὰ ἐν πολλοῖς κενὰ καὶ βαρετὰ κηρύγματα, τὶς ἱερὲς τελετὲς χωρὶς κανένα νόημα καὶ μὲ τὴν ἐπιδειξιμανία νὰ τὶς στεφανώνει.

Τὸν ἐνοχλοῦν οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου, οἱ Ἵπουργοί, οἱ βουλευτὲς ποὺ συλλιτανεύουν, ποὺ ἔρχονται, κατὰ τὴν γνώμην του, στὸ δι' εὐχῶν μόνον γιὰ τὸν τύπο.

Τὰ ἀπεχθάνομαι ὅλα τὰ ἀνωτέρω λέγει, ἐπειδὴ καμία κατάνυξη δὲν γεννιέται στὴν ψυχὴ μου.

Ὁ ἀδερφός μας ἐπιστολογράφος, ἐφ' ὅσον ἀναψε τὴν φωτιά, ἔρχεται τώρα ὡς πυροσβεστήρας νὰ τὴν καταπαύσει. Ἀφοῦ ἐξαπέλυσε πυραύλους, προσπαθεῖ μὲ ἀντιαεροπορικὰ μέσα νὰ τοὺς ἀναχαιτίσει. Ἀφοῦ ἔριξε τὸν δηλητηριώδη ἰό, προσπαθεῖ νὰ βρεῖ τὸ κατάλληλο ἐμβόλιο, νὰ σταματήσει τὴν ἐξάπλωσή του.

Ἄμ δὲν εἶναι ἔτσι, ἀγαπητὲ ἐπιστολογράφε. Πρόσεχε πρὶν ἐκτοξεύσεις πύρινα λόγια, ἱκανὰ καὶ ἔτοιμα μὲ τὴν σαγήνη τους νὰ ἀγρεύσουν ψυχὲς μετέωρες καὶ νὰ καταστοῦν ἀρνητικὲς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἴδιος κάποια στιγμή ἔρχεται εἰς ἑαυτόν, ἀφυπνίζεται καὶ μᾶς λέγει: Ἴσως νὰ ἔχω ἄδικο, γιὰτὶ οἱ καταβολές μου, ἄρα καὶ τὰ βιώματά μου, εἶναι διαφορετικά, ἐπειδὴ στὴ μικρὴ κοινωνία ποὺ μεγάλωσα, αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ τελετὲς ἀπουσίαζαν.

Ἀγαπητὲ ἐπιστολογράφε,

Ἐπειδὴ μεγάλωσες σὲ ἀγροτικὴ κοινωνία ὅπως ἀναφέρεις, δὲν εἶσαι εἰς θέσιν νὰ συγκρίνεις καὶ νὰ κριτικάρεις τόσο ἀβίαστα καὶ μὲ θράσος τὰ ἐκκλησιαστικὰ δρώμενα σὲ μία ἀστικὴ Ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία. Καλὸ θὰ εἶναι κατὰ καιροὺς νὰ παρευρίσκεσαι σὲ κάποια πανηγυρίζουσα πόλη, γιὰ νὰ γευθεῖς καὶ ἐσὺ τὸ νόημα τῶν θρησκευτικῶν πανηγύρεων καὶ ὄχι μακρόθεν νὰ στρέφῃς τόσον βάνουσα κατὰ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν μπορεῖς ἀγαπητὲ ἐπιστολογράφε νὰ θέτεις τὰ πάντα στὸ ἴδιο ἐπίπεδο.

Δυστυχῶς ὁ π. Θερμὸς υἱοθετεῖ τὶς ἀ-

πόψεις του ἐπιστολογράφου, συντάσσεται μετ' αὐτοῦ καὶ καταθέτει ὅ,τι ἔχει ἀκούσει ἀπὸ ἄλλους, ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω πού παρουσιάζει ὁ ἐπιστολογράφος, νὰ τοὺς προκαλοῦν δυσφορία. Ἡ λαϊκὴ ἔκφραση γιὰ «Τὰ πανηγύρια» κατὰ τὸν π. Θερμό, χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ὑποδηλώσει ἔλλειψη σοβαρότητος, ὅτι κάτι εἶναι ψεύτικο καὶ ἔτσι γίνεται περίγελος.

Ὁ πατὴρ Θερμὸς ρίπτει λάδι στὴν φωτιά μετὰ τὸ νὰ καταδικάζει ὁ ἴδιος πολλά. Ὅπως τὰ ἀνοιξαντάρια καὶ τὰ ἀργὰ κρατήματα δὲν ἔχουν θέση στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς, παρὰ μόνο στὰ Μοναστήρια. Ἡ ἀρτοκλασία ἐπίσης ἀπὸ τὴν μοναχικὴ Λιτή, ἔχοντας πιά χάσει τὴ σημασία της καὶ ἔχοντας μετατραπῆ ἀπλῶς σὲ ἓνα εὐλογημένο κέρασμα. Ὁ ἀρχιερατικὸς μανδύας καὶ οἱ πολυχρονισμοὶ εἶναι κατάλοιπα τοῦ βυζαντινοῦ παλατιοῦ. Ἡ μετάκληση διάσημων φαλτῶν, ἀποτελεῖ διασκευὴ τῆς περιοδείας τραγουδιστῶν σὲ ἐπαρχιακὰ κέντρα γιὰ νὰ «λαμπρύνουν» τὴν τοπικὴ γιορτή.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη ἀποτελοῦν μία θρυαλλίδα ἔτοιμη νὰ ἀναφλεγῆ καὶ τότε τὰ ἀποτε-

λέσματα θὰ εἶναι ἀρκετὰ δυσάρεστα.

Εἶναι πλέον γνωστὸ καὶ βίωμα, ὅτι οἱ πιστοὶ εἶναι πιστὰ δεμένοι μετὰ παντὸς εἶδους ἐκκλησιαστικῆς ἐκδηλώσεως, καὶ πανηγυρίζουν μετὰ τὸν πλέον ἀρραγῆ ἐκκλησιαστικὸν τρόπο τὶς τοπικῆς ἐορτῆς, πολλῆς ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι μαζί καὶ ἐθνικῆς.

Ἄς μὴν προσπαθοῦν λοιπὸν ὁ π. Θερμὸς καὶ ὁ ἀγαπητὸς κληρικὸς ἐπιστολογράφος νὰ διαστρεβλώσουν καὶ νὰ ἀμβλύνουν τὸ νόημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως τὸ ὁποῖον διατρέχει αἰῶνες καὶ ἄς σταματήσουν νὰ δίδουν τροφὴν σὲ στόματα ἀνοικτὰ νὰ καταβροχθίσουν τὰ πάντα.

Εὐλογότερον θὰ εἶναι νὰ παρουσιάζουν τὸ ἔργον τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺπλευρον καὶ πολυσχιδές. Ἄς ἀναλώνουν χρόνον σὲ ἐκκλησιαστικὰ θέματα πού ἄπτονται μόνο καὶ μόνο ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καὶ παραδόσεως. Ἄς παρακολουθοῦν τὴν καθημερινότητα, ὅπου τόσο δυσβάστακτα προβλήματα ταλανίζουν τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή.

Μετὰ τιμῆς

Παραμυθητική Θεολογία

π. Ἀδαμαντίου Αὐγουστίδη

Ἐκδ. Δομή,
σειρὰ Ἀρχονταρίκι

Ἀθήνα 2008

Τὸ βιβλίο αὐτὸ μὲ τὰ χρώματα τοῦ ἔξωφύλλου καὶ κάποιες ἀναμνήσεις μου ἀπὸ ἓνα χῶρο σὰν κι αὐτὸν ποὺ τὸ διακοσμεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ τίτλος - πρόκληση γιὰ κάποιον ποὺ δὲν εἶναι θεολόγος καὶ ἴσως ἔχει ὠρες-ὠρες τὴν ἀνάγκη νὰ σιγουρευτεῖ πὼς δὲν παρηγορεῖται σὲ λάθος δρόμους, μὲ συνεπῆρε. Ὁ λόγος. Ἡ δομὴ. Τὰ θέματα. Ἡ εἰλικρίνεια. Ἡ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὸ λειτουργημάτων τοῦ

ιερέα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ ψυχολόγου, ποὺ ποτὲ δὲν μὲ ἔπεισε, ἔτσι ὅπως ἔχει ἐξελιχθεῖ ὡς «συρμός» γιὰ πολλούς. Ἡ καθαρὴ ματιὰ ποὺ δὲν στέκεται στὸ περιβλημά καὶ βαθαίνει στὸ περιεχόμενο, χωρὶς συνθήματα καὶ ἀπονομὴ εὐθυνῶν. Ὁ λυρισμὸς στὴν ἔκφραση μερικῶν ἀληθειῶν, ἔστω καὶ δανεισμῶν ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Πόσο διεισδυτικὸς αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς τραγικῶς παρεξηγημένης Παράδοσης «ὡς ἀπέραντης ἀλληλουχίας πεθαμένων καὶ ζωντανῶν», πόσο οὐσιαστικὴ ἢ «καρποφόρα διάσταση τοῦ θανάτου», πόσο ἀληθινὴ ἢ «φωταγωγημένη θλίψη» τῶν Χριστουγέννων. Ὁ σχολιασμὸς τῶν θεμάτων αὐτῶν καὶ ἄλλων πολλῶν ποὺ ὑπάρχουν στὸ βιβλίο, πέρα ἀπὸ τὸ ἦθος ποὺ τὸν διέπει, εἶναι πολὺ χρήσιμος σὲ ἐφημερίους ποὺ βρίσκονται διαρκῶς ἐνώπιον τῶν προβλημάτων ποὺ θίγονται. Προβλημάτων καθημερινῶν, ποὺ διογκώνονται ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν παραδόσεις καὶ τὰ πιστεύματα τοῦ λαοῦ μας, μὲ τὴ δικαιολογία τοῦ νεωτερισμοῦ. Τὰ παραμύθια μὲ ἱστορίες ἀπὸ τὰ συναξάρια ἢ τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων τὴν ἔλεγαν στὰ παιδιὰ οἱ γονεῖς καὶ οἱ παπποῦδες. Τώρα οἱ πρῶτοι δὲν προλαβαίνουν καὶ οἱ δεῦτεροι ἀποτέθηκαν στοὺς εἰδικούς «χώρους» γιὰ ἡλικιωμένους. Ὁ παπᾶς ἔχει κυρίως τὴν εὐθύνη καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ πάρει τὴ θέση ἐκείνων. Νὰ ἀναζητήσῃ τὰ πρόβατα, ἀφοῦ πρῶτα ξεκαθαρίσει ποιὸς εἶναι καὶ τί θέλει, ἀφοῦ συνειδητοποιήσῃ κάποιες ἀλήθειες ποὺ εἶναι δεδομένες μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀλλὰ τὴν θολώνει ὁ «ἐκσυγχρονισμὸς» καὶ ἡ ὑποκρισία. Ὅμως τὸ βιβλίο δὲν ἀπευθύνεται μόνο στοὺς ἱερεῖς. Προσφέρει, μία εὐκαιρία γιὰ τὸν κάθε ἀναγνώστη νὰ στραφῇ πρὸς τὰ μέσα, νὰ φωτίσῃ χαρούμενα καὶ ἀναστάσιμα τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ ξεκαθαρίσῃ τί θὰ πεῖ ζωὴ χωρὶς Χριστόν. Ἐνα αἶτημα διαχρονικόν, πολὺ εὐκόλο νὰ βρεῖ ἀπάντησιν ἢ λύσιν, ἂν «ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος προσεγγισθεῖ μὲ ἐργαλεῖο τὴν ἐπαναδιατύπωσιν τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, σὲ λόγον οἰκείον πρὸς αὐτόν, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴν πνευματικὴν μας παράδοσιν», ὅπως μὲ σαφήνεια λέγει ὁ π. Αὐγουστίδης.

Τιμητική διάκριση σὲ κληρικό

Σὲ τιμητικὸ ἀφιέρωμα μὲ τίτλο «Ψελλίζοντας τὰ οὐσιώδη τῶν σιωπῶν...», ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Συνεδριακὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Κιλκίς στὶς 27 Ἰουνίου 2009, στὰ πλαίσια τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν «Ἐλευθερίων 2009» τῆς πόλης τοῦ Κιλκίς, ἡ Μακεδονικὴ Ἑταιρεία «Τέχνη» ἀπένευσε τὸ Ἄριστεῖο Ποίησης 2009 «Κοῦρος Εὐρώπου» στὸν π. Παναγιώτη Καποδίστρια γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ πνευματικὴ προσφορά του. Ἀναφορὰ στὸν τιμώμενο ποιητὴ καὶ τὸ ἔργο του ἔκανε ἡ κ. Μ. Λιτσαρδάκη, καθηγήτρια τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο του ἀπέδωσαν μέλη τῆς Θεατρικῆς Σκηπῆς τῆς «Τέχνης». Ὅπως θὰ γνωρίζουν οἱ ἀναγνώστες μας, ὁ γνωστὸς Ζακύνθιος κληρικός, ποιητὴς, δοκιμιογράφος καὶ συγγραφέας πολλῶν θεολογικῶν καὶ ιστορικῶν μελετῶν π. Παναγιώτης Καποδίστριας, πέρα ἀπὸ τὶς πολυάριθμες διακρίσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὸ πολυσχιδὲς καὶ πλούσιο τὸ ἔργο του, ἔχει βραβευτεῖ γιὰ τὸ ποιητικὸ του ἔργο καὶ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Τιμὴ στὸν παπα-δάσκαλο

Μὲ σεμνὴ τελετὴ, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὰ Ἄρφαρὰ Μεσσηνίας, τιμήθηκε ἡ μνήμη τοῦ ἱερέα καὶ δασκάλου Ἰωάννη Π. Παπανικολάου (1911-1987) μὲ τὴν ἔκδοση ἑνὸς βιβλίου μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴν προσφορά του, ποὺ συνέγραψαν ὁ γιὸς καὶ ὁ ἐγγονός του. Ὅπως τόνισε στὴ διάρκεια τῆς ἐκδήλωσης ὁ ἐφημέριος του Ἰ. Ν. Ἀγ. Θεοδώρων στὰ Ἄρφαρὰ π. Μιχαὴλ Μπούρας, ὁ παπα-Γιάννης δίδαξε μὲ τὸ παράδειγμα του, μὲ τὴ σεμνὴ βιωτὴ του, ἀναλώθηκε μὲ σθένος καὶ ἀνιδιοτέλεια γιὰ τὸ ποίμνιο καὶ τοὺς μαθητές του, τοὺς ὁποίους στήριξε μὲ αὐταπάρνηση στὰ σκληρὰ χρόνια τῆς κατοχῆς καὶ εἶναι συγκλονιστικὲς οἱ μαρτυρίες τῶν πνευματικῶν παιδιῶν του γιὰ τὸ παράδειγμα, τὶς διδαχές του, τὸ μπόλιασμα μὲ τὰ νάματα τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὴν ἐκδήλωση παρέστησαν ὁ Σεβ. Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, οἱ πρώην ὑπουργοὶ κ. Στ. Παπαθεμελῆς, Β. Πολύδωρας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μεταξὺ τῶν παρουσιαστῶν τοῦ βιβλίου, Ἑλ. Παπανικολάου (γιὸς τοῦ τιμωμένου καὶ ἐκ τῶν συγγραφέων τοῦ βιβλίου), Ἄρ. Καλαντζάκος, οἱ νῦν βουλευτές Ἰ. Λαμπρόπουλος καὶ Δ. Σαμπαζιώτης, ὁ νομάρχης κ. Δ. Δράκος, ὁ ἀντινομάρχης, δήμαρχοι τῆς περιοχῆς καὶ πολλοὶ ἄλλοι.